

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA RUSKÉHO JAZYKA**

**RUŠTÍ SPISOVATELÉ A HISTORICKÉ OSOBNOSTI V ČESKÝCH
LÁZNÍCH**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Šárka Hodková

Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání, český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. Gigla Dzhyndzholiia, CSc.

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Vedoucím mé bakalářské práce je Doc. Gigla Dzhyndzholiia, CSc., kterému bych tímto chtěla poděkovat za přínosné materiály, pravidelné konzultace, cenné rady, ochotu, vstřícnost a odborné vedení při psaní této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	2
1 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ	3
1.1 HISTORIE MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ	4
1.2 LÉČIVÉ PRAMENY	8
1.3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ	10
1.3.1 Nikolaj Vasiljevič Gogol.....	11
1.3.2 Ivan Alexandrovič Gončarov	12
1.3.3 Nikolaj Semjonovič Leskov	14
1.3.4 Maxim Gorkij	17
1.4 NAUČNÁ STEZKA V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH	18
2 KARLOVY VARY.....	27
2.1 HISTORIE KARLOVÝCH VARŮ	28
2.2 LÉČIVÉ PRAMENY	29
2.3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI KARLOVÝCH VARŮ	31
2.3.1 Petr Veliký.....	32
2.3.2 Ivan Sergejevič Turgeněv.....	35
2.3.3 Nikolaj Vasiljevič Gogol.....	36
2.3.4 Ivan Petrovič Pavlov.....	37
2.4 NAUČNÁ STEZKA V KARLOVÝCH VARECH	39
3 FRANTIŠKOVY LÁZNĚ	47
3.1 HISTORIE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍ	48
3.2 LÉČIVÉ PRAMENY	49
3.3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍ	50
ZÁVĚR.....	53
RESUMÉ	55
SEZNAM LITERATURY	56
SEZNAM OBRÁZKŮ	59
PŘÍLOHA 1: SEZNAM HOSTŮ MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ	I
PŘÍLOHA 2: SEZNAM HOSTŮ KARLOVÝCH VARŮ	III
PŘÍLOHA 3: SEZNAM HOSTŮ FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍ	VI
PŘÍLOHA 4: GONČARŮV DOPIS Z MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ.....	VIII
PŘÍLOHA 5: PŘEKLAD GONČAROVA DOPISU DO ČJ (PŘELOŽENO AUTORKOU PRÁCE)	X
PŘÍLOHA 6: GOGOLŮV DOPIS MATCE Z KARLOVÝCH VARŮ	XII
PŘÍLOHA 7: PŘEKLAD GOGOLOVA DOPISU DO ČJ (PŘELOŽENO AUTORKOU PRÁCE)	XIII
PŘÍLOHA 8: TURGENĚVŮV DOPIS KNĚŽNĚ LVOVSKÉ Z KARLOVÝCH VARŮ	XIV
PŘÍLOHA 9: PŘEKLAD TURGENĚVOVA DOPISU DO ČJ (PŘELOŽENO AUTORKOU PRÁCE)	XV
PŘÍLOHA 10: LITERÁRNÍ EXKURZE V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH PROVEDENA AUTORKOU PRÁCE	XVI
PŘÍLOHA 11: ODEZVY STUDENTŮ NA EXKURZI V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH	XVII

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je působení ruských spisovatelů a historických osobností v lázních České republiky, konkrétně v západočeském lázeňském trojúhelníku, do kterého spadají města Mariánské Lázně, Karlovy Vary a Františkovy Lázně. Právě tato lázeňská města jsou velmi populární nejen v ČR, ale také v zahraničí. Od roku 2021 jsou právem zařazeny na seznamu Světového dědictví UNESCO¹.

Tato práce stručně charakterizuje jednotlivá lázeňská města, jejich historii a léčebné programy. Již od samotného vzniku lázeňství v České republice tvořili značnou část klientely ruští návštěvníci. V bakalářské práci je proto detailně zmapováno působení jednotlivých ruských osobností v českých lázeňských městech.

Cílem bakalářské práce je seznámit se s ruskými osobnostmi, které navštívily česká lázeňská města, pomocí dobového tisku a osobních korespondencí zjistit, jaký vliv měla návštěva českých lázní na jejich profesní i osobní život a prostřednictvím naučné stezky přiblížit působení ruských osobností v českých lázeňských městech veřejnosti.

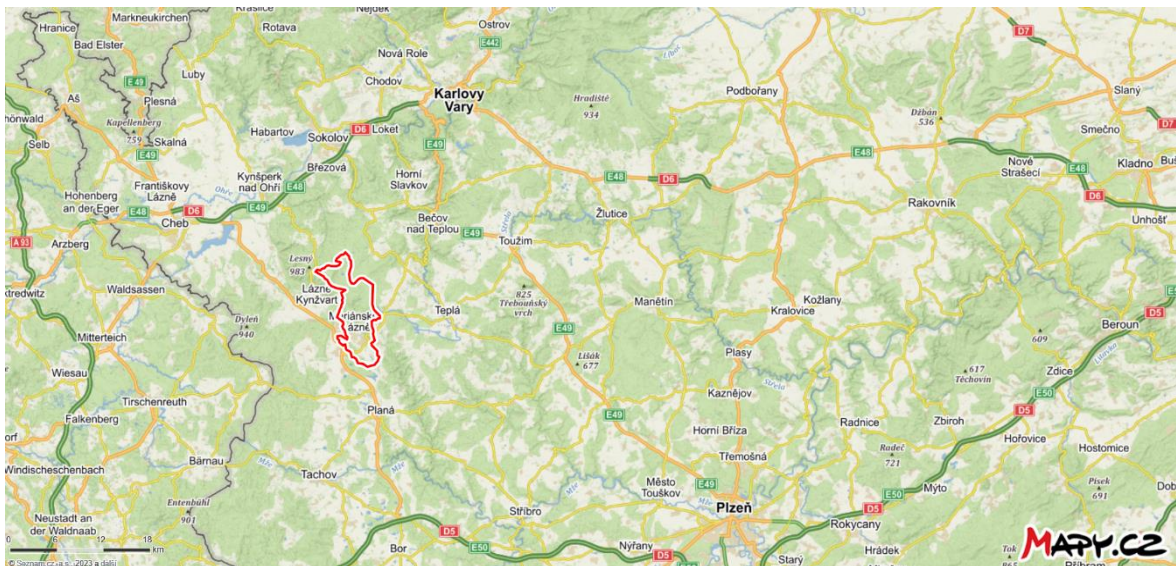
Bakalářská práce se člení do tří kapitol, z nichž každá kapitola se zabývá jedním ze tří měst západočeského lázeňského trojúhelníku. Součástí práce jsou dvě autorčiny vytvořené naučné stezky a následná realizace jedné z nich v podobě exkurze. V přílohách práce lze najít seznamy hostů, kteří navštívili lázeňská města, či originální korespondence některých návštěvníků v ruském jazyce, které byly následně autorkou práce přeloženy do českého jazyka.

¹ UNESCO – organizace usilující o udržení mezinárodního míru rozvíjením spolupráce v oblasti vědy, kultury, komunikace a informace, spadá pod Organizace spojených národů (OSN). České dědictví UNESCO [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <https://www.unesco-czech.cz/unesco-pamatky/>.

1 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Město Mariánské Lázně leží v západní části České republiky v Karlovarském kraji, 27 km jihovýchodně od města Cheb. V Mariánských Lázních žije přibližně 12 tisíc obyvatel. Město je proslulé zejména svými léčivými prameny a je zahrnuto do tzv. západočeského lázeňského trojúhelníku, do kterého spadají rovněž Františkovy Lázně a Karlovy Vary. Mariánské Lázně zaujímají pozici nejmladších lázní západočeského lázeňského trojúhelníku, taktéž město lze od roku 2021 najít na seznamu Světového dědictví UNESCO.

Prvotně se město nazývalo Úšovskými lázněmi. Současnému názvu města jsou připisovány dvě teorie. První teorie pracuje s názvem města odvozeným od Panny Marie, druhá teorie připisuje odvozeninu od Marie Terezie. V Úšovicích se nacházely tři prameny, jeden z nich nesl název Marienbad, Mariánská lázeň, podle obrazu Panny Marie, jenž byl u pramene pověšen od zbožných nemocných, kteří se modlili k Panně Marii o uzdravení. Teprve později byl název Mariánské Lázně spojován s císařovnou Marií Terezií, na jejíž popud byly znovu zkoumány léčebné prameny města.²

Obrázek 1 – Mariánské Lázně
(zdroj: <https://mapy.cz/s/fofocudumu>)

² PROFOUS, Antonín. Místní jména v Čechách. Praha: Česká akademie věd a umění, 1951. str. 489.

1.1 HISTORIE MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ

Na území dnešních Mariánských Lázní se ještě před 250 lety uprostřed hlubokých, nekonečných lesů nacházely nepřístupné a neobydlené plochy plné bažin a močálů, ve kterých zcela nepozorovaně probublávaly několik tisíců let minerální prameny.

Minerální prameny byly zkoumány až v dubnu roku 1528 králem Ferdinandem I., který dal opatu Antonovi pokyn o zaslání vzorků pramene do Prahy. Jednalo se o dnešní Ferdinandův pramen. Původně chtěl král prostřednictvím odpařování vody pramene získat kuchyňskou sůl, jež v českých zemích chyběla. Výsledek pokusu dodnes není znám, nicméně je potvrzeno, že slaná chuť pramene je zapříčiněna Glauberovou solí s projímavými účinky.

Pramen jako léčivý prostředek byl poprvé užít v roce 1609. Michael Raudenius³ předepsal horkou lázeň z Mariina pramene nemocnému Jáchymu Libštejnskému⁴. Tento pramen byl poté převážen v sudech do Úšovic, kde byl ohříván na rozpálených kamenech a používám v selském dvoře ke koupeli.

Většímu využití zdejších pramenů bránily cínové doly v hornické rezervaci. Majitelem lesů byl sice klášter Teplá, nicméně s pozemky nesměl jakkoli disponovat. Pokusy o získání soli z pramene přesto nadále pokračovaly do doby, než byly přerušeny v druhé polovině 17. století třicetiletou válkou, vyhořením kláštera Teplá a dalšími překážkami ze strany hornictva.

I přes veškeré zákazy a nepříznivé situace se povědomí o léčivých účincích pramenů šířilo napříč Čechami, i do sousedního Saska a Bavorska. V průběhu několika let došlo k vyčištění pramenů v lese a k jejich zpřístupnění. V roce 1762 postavil Leopold Fischer⁵ v důsledku rostoucího zájmu o léčivé vody lázeňský dům v Zádubu. Mariin pramen byl do domu dovážen v sudech. Cesta z pramene na Zádub však byla velmi náročná nejen pro dovoz, ale také pro nemocné, kteří se zde scházeli, proto roku 1781 pokus o založení Lázní Zádub skončil neúspěchem.⁶

³ Michael Raudenius (datace narození i úmrtí neznámá) – slavkovský lékař a fyzik.

⁴ Jáchym Libštejnský († 1635) – hrabě z Kolowrat, pán na Rabštejně a Libkovicích.

⁵ Leopold Fischer (1744–1819) – duchovní z kláštera Teplá.

⁶ Mariánské Lázně: Prameny. [Mariansko-lazne.info](https://marianske-lazne.info) [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://marianske-lazne.info/cz/prameny>.

Protože se úřednické zákazy ohledně zkoumání léčivých účinků pramenů stále stupňovaly, oslovil opat Ambrož medicínskou fakultu v Praze s prosbou o analýzu pramenů. Byl si vědom toho, že pokud by se v pramenech léčivé účinky potvrdily, hornická rezervace by mohla ze svých přísných požadavků slevit. Při rozboru Solného pramene bylo zjištěno, že z něj lze získávat sůl, která má podobné účinky jako sůl karlovarská. O podrobnější analýzu minerálních vod se postaral student medicíny Jan Josef Zauschner, který si tuto tematiku zpracoval jako disertační práci. Z tohoto zkoumání poté vyšla jména tří pramenů – Ambrožův, Křížový a Mariin.

Lékařské analýzy převzalo mnoho autorů, nicméně území dnešních Mariánských Lázní zůstávalo i nadále neosídlené z důvodu lesní rezervace, přestože těžba cínu ve Slavkovském lese byla již dávno ukončena.

V roce 1779 přijíždí do dnešních Mariánských Lázní mladý lékař Johann Josef Nehr⁷, jeho úkolem je podrobné zkoumání léčivých pramenů. Ačkoli nebyl na první dojem nadšený, temné lesy, ztrouchnivělé pařezy, bažiny a vodopády mu naháněly strach, prameny byl okouzlen natolik, že se rozhodl zůstat. Žil v Hamrnickém zámečku s opatem, se kterým denně docházeli k léčivým pramenům.

Po úspěšném vyléčení ochrnutého poddaného Gubernáta z Chotešova, nechal opat Kryštof Trautmannsdorf postavit lázeňský dům. Po dokončení tohoto domu však zůstala stavba opuštěna, neboť jako již po několikáté zasáhl slavkovský hormistr ve prospěch lesní rezervace. Bylo tedy zřejmé, že dokud nebude zrušena hornická rezervace, žádné lázně na tomto území nevzniknou.

Opatu se však v prosinci roku 1786 podařilo podepsat s hornictvím smlouvu a rezervace byla vykoupena za 11 000 zlatých. Tento krok razantně pomohl k prvnímu osídlování území a pomalému budování lázeňského města. Vznikaly zde první chalupy, postavena byla také kaplička za Křížovým pramenem. První lázeňský dům pro 80 hostů postavil v roce 1804 sám doktor Nehr.⁸

⁷ Johann Josef Nehr (1752–1820) – klášterní lékař a jeden ze zakladatelů Mariánských Lázní.

⁸ Mariánské Lázně: Prameny. Mariansko-lazne.info [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://marianske-lazne.info/cz/prameny>.

Území, které bylo doposud nazýváno Na kyselce, v roce 1808 dostalo oficiální jméno Mariánské Lázně. Avšak stále probíhaly obavy, zda bude možné území kultivovat natolik, aby zde vzniklo lázeňské město, k některým pramenům totiž stále nebyly zpřístupněny ideální cesty.

Mariánské Lázně jako samostatná obec byly vyhlášeny v roce 1812, jako otevřené lázně se poté propagovaly od listopadu 1818 na základě rozhodnutí hraběte Kolowrata. Od tohoto roku výstavba lázní pokračovala podle plánu Jiřího Fischera z Prahy, počet domů vzrostl na 42. O rychlý rozvoj nových lázní se začala zajímat také vláda v Praze, která se obrátila na příslušné orgány s prosbou o upřesnění chemických, fyzikálních a medicínských vlastností zdejších vod.

V důsledku prusko-rakouské války procházeli v roce 1866 městem prusí vojáci, městu byla nařízena péče o tyto vojáky. Vznikala tedy řada nových stavení. Mariánské Lázně byly v tomto roce vyhlášeny městem s vlastním znakem. Rozkvět lázeňství od tohoto roku probíhal neuvěřitelnou rychlostí, otevřena byla taktéž železniční trať přes město, což zapříčinilo značný nárůst lázeňských hostů.

Vlivem vzniku samostatného československého státu dne 28. 10. 1918 a následné pozemkové reformy v roce 1919 návštěvnost lázní značně klesla. Podíl na tom měla konfiskace pozemků a ztráta některých lázeňských provozoven. V tomto období tak byly zejména revidovány minerální prameny, pomocí vrtů byly taktéž objeveny prameny nové. Budovaly se velké vodní rezervoáry a potrubní vedení. Ve městě došlo také k reformě školství za starosty dr. Hanse Turby, při němž bylo založeno Reálné gymnázium, Obchodní škola a Hotelová škola.

Během světové hospodářské krize počet lázeňské klientely opět značně klesl, došlo k úpadku několika lázeňských budov, které byly postupně vydražovány. Jinak tomu nebylo ani v roce 1938 při Mnichovské dohodě, kdy došlo k odtržení sudetských území od Československa, vyhnání českých obyvatel a zatýkání Židů. Německo taktéž zabralo veškerý konfiskovaný majetek, který měl být vrácen klášteru Teplá.⁹

⁹ ŠVANDRLÍK, Richard. HAMELIKA: Historie Mariánských Lázní a okolí [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.hamelika.cz/?cz_shrnuti-historie-marianskych-lazni,40.

Během druhé světové války patřily Mariánské Lázně Německu, v lázeňských domech se usídlilo oddělení berlínské nemocnice, ve kterých byli ošetřováni zranění vojáci z front. Ke konci války do města přijížděli lidé z Východu a zničených německých měst, počet obyvatel rostl takovým způsobem, že se město v důsledku špatné hygieny a zásobování potýkalo s různými epidemiemi.

Ačkoliv válka Mariánské Lázně přímo nezasáhla, město bylo přelidněno německými uprchlíky, potýkalo se s nedostatkem potravin a pitné vody, nefunkčností železnice, proto byla lázeňská sezóna otevřena až v září 1945. Postupně docházelo k odsunu Němců, začal vycházet český lázeňský časopis a byl uspořádán první mezinárodní filmový festival, který Mariánské Lázně hostily až do roku 1949, než bylo místo konání přesunuto do Karlových Varů.

V únoru 1948 přebraly nad městem moc akční výbory Národní fronty. Po vydání vládního zákona O znárodnění přírodních léčivých zdrojů lázní a o začleňování a správě konfiskovaného lázeňského majetku mohl stát svévolně zacházet s léčivými prameny.

Poptávka po léčení nicméně byla tak vysoká, že lázně přešly na celoroční provoz, značná část budov tak byla přizpůsobována celoročnímu provozu výstavbou kotelen a ústředního topení. Po válce byla taktéž vybudována řada sídlišť, neboť stálé obyvatelstvo do této doby využívalo pokoje lázeňských domů.

Rozsáhlé opravy a rekonstrukce probíhaly i v 70. letech, přestavbou prošlo městské divadlo, muzeum, nemocnice, radnice aj. Vybudována byla taktéž nová silniční infrastruktura zajišťující odklon dopravy z centra města.

Poslední značnou proměnou prošlo město po roce 1989, proběhlo několik demonstrací, došlo k rozšíření městského zastupitelstva, změnily se názvy některých ulic a domů. Vznikaly nové výstavby budov, nejvýraznější na Hlavní třídě, některé budovy byly rekonstruovány, část domů přecházela do soukromého vlastnictví, značné množství staveb však také prošlo demolicí.¹⁰

¹⁰ ŠVANDRLÍK, Richard. HAMELIKA: Historie Mariánských Lázní a okolí [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.hamelika.cz/?cz_shrnuti-historie-marianskych-lazni,40.

1.2 LÉČIVÉ PRAMENY

Město Mariánské Lázně a jeho okolí je velmi bohaté na přírodní léčivé prameny. V samotném městě se nachází přes 40 pramenů, v okolí lázní poté kolem 100. Minerální vody jsou studeného charakteru s odlišným chemickým složením, tudíž lze při samotné konzumaci pramene díky značné rozdílnosti jednotlivých vod ovlivnit léčbu řady nemocí. Kromě pitné kúry se minerální prameny využívají ke koupelím či inhalacím.¹¹

Jako nejstarší pramen je označován Ferdinandův pramen. Název dostal podle krále Ferdinanda I., který nechal v 16. st. zdejší minerální vody analyzovat. Pramen je typický svojí slanou chutí v podobě Glauberovy soli s projímavými účinky, používán je při nemocích zažívacího ústrojí a špatných funkcích metabolismu.¹²

Při onemocnění trávicího ústrojí je taktéž užíván Křížový pramen, jenž nese název dle dřevěného kříže stávajícího v blízkosti pramene. Tato voda je velmi slaná a silně mineralizovaná, je proto nutné její užívání konzultovat s lékařem.¹³

Jako pramen s vysokým obsahem vápníku bývá označován Rudolfův pramen, který nese název podle syna císaře Františka Josefa I. Je využíván při onemocnění ledvin a močových cest, je taktéž znám svými protizánětlivými účinky. Pramen je označován jako jeden z nejméně chutných, od roku 2016 je stáčen a prodáván v lahvích pro domácí pitnou kúru.¹⁴

Při léčbě urologických onemocnění lze využít i Karolinina pramene. Na rozdíl od Rudolfova pramene obsahuje Karolinin pramen vysoký podíl hořčíku, je tudíž vhodným doplněním magnezia při bolestech pohybového ústrojí či svalové únavě. Pramen dříve nesl název Nový, poté byl roku 1819 přejmenován na Karolinin na počest manželky císaře Františka I.¹⁵

¹¹ MILOTA, Jiří a BARTOŠ, Jaromír. Průvodce po minerálních pramenech: III. Minerální prameny Mariánskolázeňska. Mariánské Lázně: Český svaz ochránců přírody, 2009. ISBN 978-80-254-6930-9.

¹² Mariánské Lázně: Prameny. Mariansko-lazne.info [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://marianske-lazne.info/cz/prameny>.

¹³ Mariánské Lázně: Lázeňství a prameny. Mariánské Lázně, 2013.

¹⁴ KŘÍŽEK, Vladimír. Mariánské Lázně: Přírodní zdroje a jejich léčebný význam. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství 1958. 27 s.

¹⁵ KŘÍŽEK, Vladimír. Mariánské Lázně: Přírodní zdroje a jejich léčebný význam. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství 1958. 27 s.

Při nedostatku železa je vhodné užívání Ambrožova pramene, který vyvěrá hned ze tří různých míst. Tyto minerální vody dostaly jméno podle Jeronýma Ambrože¹⁶, opata tepelského kláštera.

Jako další pramen lze zmínit pramen Lesní, který se svým složením značně liší od pramenů ostatních. Obsahuje kyselinu uhličitou a velké množství sodíku. Prostřednictvím inhalace pomáhá uvolňovat dýchací cesty. Lze jej taktéž užívat při urologických onemocněních a při problémech trávicího ústrojí.¹⁷

Za nejzajímavější pramen lze označit Mariin pramen, podle kterého se jmenuje město Mariánské Lázně (viz. kapitola 1 Mariánské Lázně). Tento pramen však nelze nazvat vodním, poněvadž se jedná o vývěr oxidu uhličitého, který je aplikován plynovou injekcí při onemocnění kloubů a páteře. Ke snížení krevního tlaku, zlepšení srdeční činnosti či prokrvení dolních končetin je Mariin pramen využíván v podobě plynových koupelí.¹⁸

¹⁶ Jeroným František Ambrož (1701-1767) – katolický kněz, doktor teologie a práv, archivář, opat kláštera Teplá v letech 1741-1767.

¹⁷ Mariánské Lázně: Prameny. Mariansko-lazne.info [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://marianske-lazne.info/cz/prameny>.

¹⁸ Mariánské Lázně: Lázeňství a prameny. Mariánské Lázně, 2013.

1.3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ

Mariánské Lázně navštívila řada známých světových osobností. Richard Švandrlík¹⁹ ve svém díle „Významní návštěvníci v Mariánských Lázních“ z roku 1986 uvádí, že krátce po otevření lázní do města zavítal například německý básník Johann Wolfgang Goethe, český zakladatel slavistiky Josef Dobrovský, švédský chemik a tvůrce značení prvků Jöns Jakub Berzelius. Koncem 19. století, během svého největšího rozkvětu, přivítaly Mariánské Lázně například norského básníka Henrika Ibsena, českého básníka Jana Nerudu, vídeňského hudebního skladatele Johann Strausse mladšího, vynálezce švédského původu Alfreda Nobela, anglického krále Eduarda VII., aj.

Vedle německých hostů byli nejčastějšími návštěvníky lázeňství Rusové, v roce 1911 jejich návštěvnost činila 12,8 procenta z celkové návštěvnosti lázní.²⁰ Mezi významné ruské osobnosti, které navštívily Mariánské Lázně, patřil například spisovatel Petr Andrejevič Vjazemskij, autor ruské hymny „Bože, carja chрани!“ („Боже, Царя храни!“) Alexej Fjodorovič Lvov, básník a Puškinův přítel Nikolaj Machajlovič Jazykov, historik Michail Petrovič Pogodin, autor povídek Lovcovy zápisky Ivan Sergejevič Turgeněv, spisovatel Ivan Alexandrovič Gončarov, básník a dramatik Alexej Konstantinovič Tolstoj, spisovatel a literární teoretik Alexej Nikolajevič Tolstoj, filolog Petr Vasiljevič Kirejevskij, prozaik a dramatik Nikolaj Vasiljevič Gogol, spisovatel Maxim Gorkij, tvůrce filosofické a politické lyriky Fjodor Ivanovič Tutčev, spisovatel Nikolaj Semjonovič Leskov nebo kosmonaut Jurij Gagarin.²¹

Po skončení druhé světové války byl odkaz Ruska v Mariánských Lázních zcela zjevný. Existovaly zde hotely Krym, Jalta, Moskva, Leningrad, do dnešní doby zůstal název jedné z mariánských ulic Ruská, hlavní lázeňská kolonáda nese název Kolonáda Maxima Gorkého. Nutno však zmínit, že pojmenování hotelů či ulic nesouvisí s pevnou a dlouholetou tradicí města ve spojení s Ruskem. Tyto názvy vznikaly v letech 1939-1945 jako reakce na průběh druhé světové války a jejích posledních bojů SSSR, ke kterému tehdejší Československo

¹⁹ Ing. Richard Švandrlík (1934-2016) – český historik a badatel, zkoumal Mariánské Lázně a okolí.

²⁰ ŠVANDRLÍK, Richard. Významní návštěvníci v Mariánských Lázních. 1. vyd. Mariánské Lázně: Kulturní a společenské středisko, 1990. 35 s.

²¹ FLOROVSKIJ, Anton Vasil'jevič. Russkije v Marianskich Laznjach: kul'turno-istoričeskije stranki. Praga: Chutor, 1947. 94 s.

vzhlíželo, přestože město Mariánské Lázně bylo osvobozeno dne 6. května 1945 americkou armádou.

1.3.1 NIKOLAJ VASILIJEVič GOGOL

Ruský spisovatel přijel z Říma do Mariánských Lázní dne 16. července roku 1839. Ubytoval se v hotelu Klinger, později hotel Krym, který se nacházel v Masarykově ulici naproti hlavní kolonádě, dnes prostory parku kolem Masarykovy ulice.

Do lázní Gogol zavítal na pozvání svého přítele M. P. Pogodina²², který poslal pozvánku do lázní více Slovanům. Údajně se měli ve městě sejít, diskutovat o kulturním i politickém dění v Rusku, společně se léčit. Ne všichni však mohli návštěvu Mariánských Lázní uskutečnit, například Gogolův přítel, znalec ukrajinské minulosti O. Boďanskij onemocněl, proto byl Nikolaj Vasilijevič v lázeňské městě spatřován ve většině případů v doprovodu Pogodina. Nicméně setkal se zde například F. I. Inozemcem²³, W. Maciejowskim²⁴ nebo P. J. Šafaříkem²⁵.

Gogol v té době trpěl žaludečně-střevními problémy, v Mariánských Lázních se tedy zkoušel i vyléčit. Není známo, jakými metodami a kdo ruského spisovatele léčil, jaké vody pil, zda byla léčba úspěšná. Sám spisovatel však mariánskolázeňské vody příliš neopěvoval, v dopisech, které poté posílal ze zahraničí, se lze dozvědět, že zpočátku prameny na jeho zdravotní stav nijak nepůsobily, zpětně však zjišťoval, že mu pomohly nabrat síly do jeho další tvůrčí činnosti, zároveň se díky pramenům dostal do duševní pohody.²⁶

Spisovatelova literární činnost však v Mariánských Lázních nezhálela. Gogol při svých procházkách po lesích, parcích a schůzkách s různými lidmi, sbíral materiály pro své dílo „Mrtvé duše“. Nejvíce dílo ovlivnilo Gogolovo seznámení se s petrohradským finančníkem, podnikatelem, milionářem D. E. Benardakim, který svojí osobností, postoji a myšlenkami

²² Michail Petrovič Pogodin (1800-1875) – profesor moskevské univerzity, přítel Gogola, v lázních pobýval od 9. 7. 1839 do 8. 8. 1839, poté město navštívil ještě v roce 1842 a 1846.

²³ Fjodor Ivanovič Inozemcev (1802-1869) – lékař, moskevský profesor, hlavní propagátor Mariánských Lázní v Rusku, v roce 1835 a 1839 sám v lázních pobýval.

²⁴ Wacław Aleksander Maciejowski (1792-1883) – polský historik, profesor práv Varšavské univerzity.

²⁵ Pavel Josef Šafařík (1795-1861) – slovenský spisovatel, jazykovědec, literární historik píšící česky, v Mariánských Lázních pobýval v roce 1839 a 1842.

²⁶ Mariánské Lázně. Prameny, dějiny, lidé. 1. vyd. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1958. str. 167.

ruskému spisovateli imponoval natolik, že se stal prototypem postavy druhého dílu románu Konstanžogla, jediného kladného hrdiny díla.

Autor kromě sebrání značného množství materiálů pro svůj román taktéž v lázních dokončil svoji povídku „Plášť“, nashromáždil materiály ke vzniku historické novely „Taras Bulba“ či dramatu „Vyholený vous“.²⁷

Z lázní ruský autor odjel dne 18. srpna 1839, ačkoli Čechy navštívil ještě několikrát, do samotných Mariánských Lázní již vícekrát nezavítal. Ve městě však zanechal svoji stopu v podobě pamětní desky, která byla v roce 1949 umístěna na hotel Krym (Klinger), v němž při své návštěvě lázní Gogol pobýval. Po demolici tohoto domu však deska nebyla přemístěna na jiný objekt, proto ji dnes v Mariánských Lázních najít nelze.

V roce 1952 u příležitosti 100. výročí úmrtí Nikolaje Vasiljeviče Gogola místní divadlo dostalo název Divadlo N. V. Gogola.²⁸

1.3.2 IVAN ALEXANDROVIČ GONČAROV

V roce 1847 vydal spisovatel román „Obyčejný příběh“, který byl velmi kladně přijat soudobou kritikou, autor tak zažíval první svůj větší úspěch. Gončarov však svoji popularitu nesl těžce, potýkal se se zdravotními i duševními problémy, proto byl rodinou poslán na léčení do Mariánských Lázní.

Ruský spisovatel navštívil poprvé Mariánské Lázně v červnu roku 1857, byl ubytován jako úředník z Petrohradu na Hlavní třídě v hotelu Pomněnka, později hotel Jalta, dnes se na tomto místě nachází hotel Aura. Gončarov navštívil město v letech 1857-1872 celkem devětkrát, z toho třikrát pobýval v již zmiňovaném hotelu Jalta.²⁹

Za nejvíce přínosný pobyt lze považovat Gončarovu první návštěvu roku 1857. Tento rok se Mariánské Lázně zapsaly do autorovy biografie, poněvadž právě zde Ivan Alexandrovič dokončil svůj roky rozepsaný román „Oblomov“.

²⁷ FLOROVSKIJ, Anton Vasil'jevič. Russkije v Marianskich Laznjach: kul'turno-istoričeskije stranki. Praga: Chutor, 1947. str. 38-39.

²⁸ БУДАГОВА, Лилия, ed. Н. В. Гоголь и славянские литературы. Москва: Индрик, 2012. str. 343. ISBN 978-5-91674-228-2.

²⁹ Mariánské Lázně. Prameny, dějiny, lidé. 1. vyd. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1958, str. 187.

Tento spisovatelův pobyt je detailně zmapován, neboť si Gončarov pravidelně dopisoval se svým přítelem z Petrohradu Ivanem Ivanovičem Lchovským. Nejvíce přínosná je korespondence ze 14. srpna roku 1857, ve které se Ivan Alexandrovič vyjadřuje nejen k samotnému městu Mariánské Lázně, ale také podrobně popisuje rozpracovaný román „Oblomov“.³⁰

Z Gončarových dopisů je známo, že spisovatel přijel do Mariánských Lázní dne 21. června 1857 velmi smuten a během tří dnů chtěl z lázní odjet. Třikrát denně obcházel město, jeho procházka trvala vždy půl hodiny, poté již neměl jiných míst, kterých by navštívil. Neviděl proto žádný důvod k tomu, aby v lázních zůstával déle. Poté však 25. nebo 26. června náhodou otevřel svůj rozpracovaný román „Oblomov“ a 31. července měl autor napsáno 42 listů, podařilo se mu dokončit první část díla, napsal celou část druhou a byl velice produktivní i v části třetí.

Nad touto spisovatelovou tvůrčí náladou se pozastavil i jeho lékař Josef Adam Frankl³¹, kterému se nejprve vůbec nelíbila skutečnost, že Gončarov pouze sedí za psacím stolem, nevychází na čerstvý vzduch a stále jen píše. Poté se však domníval, že ruský spisovatel píše knihu o Mariánských Lázních, proto jeho režim nijak neupravoval a nechával ho pracovat. Bylo taktéž zřejmé, že se Gončarov již cítil lépe.

Autor slavného románu sám nechápal, co může za jeho produktivní tvůrčí činnost. Psal, jako by někdo seděl vedle něj a diktoval mu diktát. Nevěděl, zda se někdy vyléčí, ale vidina tří týdnů, během kterých by mohl román dokončit, ho naplno uspokojovala. V průběhu měsíce se sice nenadechnul čerstvého vzduch, nicméně napsal knihu. Za tuto skutečnost autor vděčil mariánskolázeňské vodě.

Z dopisu lze vyčíst, že spisovatel nejenže dopsal děj tohoto románu, ale také přetvářel charaktery postav a detailně o nich přemýšlel. Gončarov se v korespondenci taktéž zmiňuje o některých ruských spisovatelích (Puškinovi, Dostojevském, Lermontovi) a jejich hlavních hrdinech. Jednotlivé hrdiny porovnává s postavami svého románu.

³⁰ Фундаментальная электронная библиотека: Русская литература и фольклор [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/gonchar/texts/pisma/gpl/gpl-116-.htm>.

³¹ Med. Dr. Josef Adam Frankl (1803-1877) – slavný mariánskolázeňský lékař, autor řady medicínských prací.

Ivan Alexandrovič Gončarov se do Mariánských Lázní vrátil ještě několikrát. Vždy vzpomínal na svůj tvůrčí elán při dokončování „Oblomova“, nicméně během dalších let se mu takové produktivity již nedostalo, několikrát musel kvůli svému zdravotnímu stavu psaní přerušit. Až v létě roku 1860 se Gončarov opět dostal do tvůrčí nálady, nicméně tato nálada se střídala spolu s depresemi a úzkostnými stavy. Přesto však pracoval na svém románu „Strž“. Rukopis tohoto románu s sebou do Mariánských Lázní vozil spisovatel při každé své návštěvě, napsal zde značnou část románu, avšak úspěšného dokončení se román dočkal až v Rusku. Ke čtenářům se dílo dostalo v roce 1869, bylo taktéž kladně přijato soudobou kritikou.³²

Mariánské Lázně si tak připisují významnou úlohu v tvorbě i životě Gončarova. O dopsání díla „Oblomov“ za tak krátkou dobu se hovoří jako o mariánskolázeňském zázraku. Vzpomínkou na tohoto autora je pamětní deska na hotelu Pacifik na Mírovém náměstí. Do českého jazyka byl „Oblomov“ přeložen v 50. letech 20. st. Prokopem Voskovcem.³³

Obrázek 2 – pamětní deska
I. A. Gončarova
(archiv autorky práce)

1.3.3 NIKOLAJ SEMJONVIČ LESKOV

Jméno ruského romanopisce je v české literární historii poměrně známé, neboť právě v Čechách nacházel klidu a uznání, kterého se mu v Rusku nedostávalo. Role Leskova byla v ruské literatuře velice nestabilní, kvůli jeho společenským, kulturním i literárním názorům, které byly v rozporu s ruskými literárními kruhy, byl označen za reakcionáře. Neshody s ruskou společností Leskov snášel velmi těžce, a proto se rozhodl odjet do

³² FLOROVSKIJ, Anton Vasil'jevič. Russkije v Marianskich Laznjach: kul'turno-istoričeskije stranki. Praga: Chutor, 1947. 94 s.

³³ Databáze českého uměleckého překladu: Oblomov [online]. 2010 [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://www.databaze-prekladu.cz/preklad/000119610>.

zahraničí. Roku 1862 navštívil Prahu, kde se seznámil s řadou představitelů české kultury, navázal zde taktéž styky s redakcí Národních listů. Z Čech odjel v prosinci téhož roku do Paříže, kde se setkal s českým spisovatelem Josefem Václavem Fričem³⁴.

Ve Francii ruský spisovatel onemocněl a rozhodl se na doporučení známých odjet zpět do Čech, tentokrát do Mariánských Lázní. Dne 5. července 1875 se Leskov ubytoval v hotelu Casino na nynější Ruské třídě, dnes prostory hotelu Falkensteiner.³⁵

Nikolaj Semjonovič Leskov se již v Paříži dozvěděl o léčivých účincích místních pramenů, nicméně právě z Paříže si spisovatel taktéž s sebou přivezl nezodpovězenou otázku týkající se Křížového pramene. Během pobytu ve Francii se Leskov doslechl, že voda Křížového pramene je spíše škodlivá než uzdravující. O této skutečnosti informovalo i ruské periodikum „Русский мир³⁶“, které bylo spravováno Leskovými přáteli.

Ruský spisovatel se dotazoval místních lékařů, bylo mu řečeno, že nepravdivé tvrzení poskytl karlovarští lékaři, obávající se konkurence. Mělo dojít i na soudní řízení, nicméně Mariánské Lázně nechtěly vést spor s ruskými novinami, které byly nesprávně informovány. Správa města se tak obrátila na Leskova s prosbou o odvolání mylné informace v ruských novinách.

Z Leskova dopisu z počátku srpna roku 1875, který byl adresován jeho příteli Aleksandru Petroviči Miljukovu, lze vyčíst poděkování za objasnění nepravdivých informací v ruských novinách. Leskov v dopise taktéž píše, že samotné prameny neléčí, nýbrž slouží jako pomůcka při zdejších životním stylu plném horského vzduchu, brzkého vstávání, jednoduchého stravování a neustálého pohybu. Sám autor dopisu se tímto způsobem života postupně duševně uzdravoval.³⁷

Mariánské Lázně spolu s Prahou Leskov navštívil ještě v roce 1884, když se opět rozhodl odjet z Ruska. Dne 4. června 1884 byl ubytován ve vile Heller v nynější Úzké ulici, dnes Villa

³⁴ Josef Václav Frič (1829-1890) – český politik, novinář, spisovatel, představitel romantismu, aktivní účastník revoluce 1848.

³⁵ FLOROVSKIJ, Anton Vasil'jevič. Russkije v Marianskich Laznjach: kul'turno-istoričeskije stranki. Praga: Chutor, 1947. 94 s.

³⁶ Русский мир/Russkij mir – každodenní petrohradské noviny vycházející v letech 1871-1880.

³⁷ ЛЕСКОВ, Николай Семенович. Собрание сочинений в 11 т. Москва: Государственное издательство художественной литературы, 1958. Т. 10 [online]. [cit. 2023-01-17]. Dostupné z: http://az.lib.ru/l/leskow_n_s/text_1370.shtml.

Frank.³⁸ Opět jako v roce 1875 byl spisovatel znechucen situací v Rusku. Mariánské Lázně ho přijaly jako uznávaného spisovatele, díky čemuž měl v lázních řadu výhod. Autor si velmi chválil přístup místních lidí, navštěvoval kulturní akce, léčebná zařízení a nejvíce si zalíbil místní knihovnu, již mu poskytovala knihy a spisy, které byly v Rusku zakázané. Většinu jeho pozornosti dostávaly polské knihy a periodika, neboť již od mládí se zajímal o polskou politiku i literaturu.

Nikolaj Semjonovič Leskov v českých městech vždy nacházel vše, co mu v Rusku chybělo, dostalo se mu zde uznání, respektu i společenské pozice literáta. Mariánské Lázně se přímo nezapsaly do autorovy umělecké tvorby, nicméně právě zde načerpal značnou sílu pro svoji další práci.

Celkově lze říci, že tvorba Leskova nebyla v té době Ruskem pochopena a dostatečně oceněna. Jaroslav Žák³⁹ o literární tvorbě Leskova napsal: „*Sociální, respektive sociálně kritické významy jsou u Leskova druhotné. Jsou spíš výsledkem jeho vypravěčské důkladnosti, dokonalé znalosti ruského života a velkého umění zachytit všechno do nejmenších detailů.*“⁴⁰ K Leskovu se z českých spisovatelů vyjádřil i Jiří Weil⁴¹, který oceňoval jeho řeč, jež se lišila od Leskových současníků. Leskova uvedl jako geniálního autora povídky, která však tehdy nebyla ceněna.

Faktem je, že právě v jedné z jeho povídek se Leskov zmiňuje o Čechách a jeho návštěvě v Praze roku 1884. Jedná se o povídku „Alexandrit“, která pojednává o českém granátu. Povídka byla do českého jazyka přeložena již zmiňovaným Jiřím Weilem. V povídce autor odhaluje své city k českému národu i jeho symbolice.⁴²

³⁸ Československá rusistika: časopis pro slovanské jazyky, literaturu a dějiny SSSR. Praha: ČSAV, 1969, №14. ISSN 0009-0638.

³⁹ Jaroslav Žák (1906-1960) – český lektor, spisovatel, novinář, scénárista.

⁴⁰ LESKOV, Nikolaj Semjonovič. Zapečetěný anděl. Praha, 1972., str. 621-624.

⁴¹ Jiří Weil (1900-1959) – československý spisovatel židovského původu, novinář, překladatel.

⁴² LESKOV, Nikolaj Semjonovič. Alexandrit: Skutečná událost v mystickém zabarvení. Praha: ELK, 1947.

1.3.4 MAXIM GORKIJ

Maxim Gorkij, vlastním jménem Alexej Maximovič Peškov, zavítal 27. listopadu 1923 se svojí rodinou do Československa, v Praze čekal na vyřízení dokladů k výjezdu do Itálie. Protože měl Gorkij dlouhodobé plicní problémy, byl mu doporučen přesun z Prahy do Mariánských Lázní.

Do lázní přijel 6. prosince 1923, byl ubytován v hotelu Maxhof, dnes hotel Maxim na ulici Nehrova.⁴³ O příjezdu ruského spisovatele ihned informoval místní tisk. Lidové noviny dne 25. 12. 1923 otiskly článek „Gorkij v Československu“, jehož autorem byl novinář Václav König⁴⁴, který vedl s Gorkým rozhovor v již zmiňovaném hotelu v Mariánských Lázních.

Autor článku uvádí, že Gorkij se ve svém pokoji pilně zabýval prací, zejména čtením. Návštěvy nepřijímal, žil pouze v kruhu rodiny a blízkých přátel. Samotné město se mu velmi líbilo, na rozdíl od předchozí návštěvy lázní v Německu zde cítil klid a pohodu. Československo se mu jevilo jako země s dobrým zbožím a spokojeným životem, Češi poté jako lidé dobrodružní a snaživí. Gorkij se zmínil i o Masarykovi⁴⁵, s nímž strávil pobyt v Itálii, na který rád vzpomíná.⁴⁶

Zmínku o Gorkém v souvislosti s Masarykem lze najít o pár dní později i v Rudém právu. Článek vyšel dne 28. 12. 1923 a nese název „Masaryk a Gorkij r. 1923“. Čtenáři se dozvídají o nemocném ruském spisovateli, který přijel do Prahy, později poté do Mariánských Lázní. Jsou vedeny spekulace, proč se Masaryk s nemocným Gorkým nesetkal, sám Gorkij československého prezidenta nazýval přítelem a chtěl se s ním potkat. Důvodem neuskutečněné schůzky mohla být politická otázka Ruska a Evropy, na kterou měli oba odlišný názor. T. G. Masaryk razil označení Rusko a Evropa, Gorkij však Rusko v Evropě.⁴⁷

Maxim Gorkij nejprve neplánoval v Mariánských Lázních trávit více času, než který byl potřebný pro vyřízení dokladů a přesunutí se do Itálie, nicméně nakonec zde spisovatel pobýval až do 3. dubna 1924. Během svého pobytu se jeho zájem od politických témat přesunul spíše k beletrii. Jeho zdravotní stav se taktéž zlepšil, město si Gorkij velmi oblíbil,

⁴³ KADLEC, Josef. Maxim Gorkij v Československu: Stránka ze životopisu. Praha: Svoboda, 1951.

⁴⁴ Václav König (1897-1944) – český novinář, redaktor ČTK, překladatel z ruštiny.

⁴⁵ Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937) – český vědec, politik, žurnalista, pedagog, první československý prezident.

⁴⁶ Lidové noviny: Gorkij v Československu. 31. Brno, 1923. ISSN 1802-6265.

⁴⁷ Rudé právo: Masaryk a Gorkij r. 1923. 4. Praha, 1923. ISSN 0032-6569.

často chodíval na procházky k Lesnímu prameni. V jednom z jeho dopisů napsal: „*Мариенбад – это один из самых прекрасных уголков нашей земли и здешний климат очень облегчил мои недуги.*“ (překlad autorky práce: „Mariánské Lázně jsou jedním z nejhezčích koutů naší země a zdejší klima velmi zmírnilo mé neduhy.“)

Maxim Gorkij zanechal v Mariánských Lázních značnou stopu, jeho pobyt si město připomnělo v červenci roku 1951. Při této příležitosti byla za přítomnosti Jana Drdy⁴⁸, Marie Majerové⁴⁹ nebo Zdeňka Nejedlého⁵⁰ na hotelu spisovatelova pobytu odhalena pamětní deska, hotel byl taktéž přejmenován na Maxim Gorkij, tento název mu zůstal do roku 1990, poté hotel Maxim. Název po ruském spisovateli dostala i místní kolonáda, tento název nese do dnešní doby (Kolonáda Maxima Gorkého).⁵¹

Obrázek 3 – pamětní deska M. Gorkého (archiv autorky práce)

1.4 NAUČNÁ STEZKA V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH

Léčebné pobyty ruských autorů a jejich působení v Mariánských Lázních by bylo možné přiblížit veřejnosti prostřednictvím naučné stezky ve městě. Autorkou práce byla navržena naučná stezka v centru lázeňského města, pěšky ji lze projít přibližně za 20 minut, délka trasy je 1,2 kilometru, stezku lze označit za bezbariérovou, je tudíž vhodná i pro člověka s omezenou schopností pohybu. Na trase se nachází 7 informačních tabulí týkajících se působení osobností ruské literatury, které jsou v bakalářské práci popisovány detailněji.

⁴⁸ Jan Drda (1915-1970) – český novinář, politik, filmový scénárista, redaktor Lidových novin, předseda Svazu československých spisovatelů v letech 1949-1956.

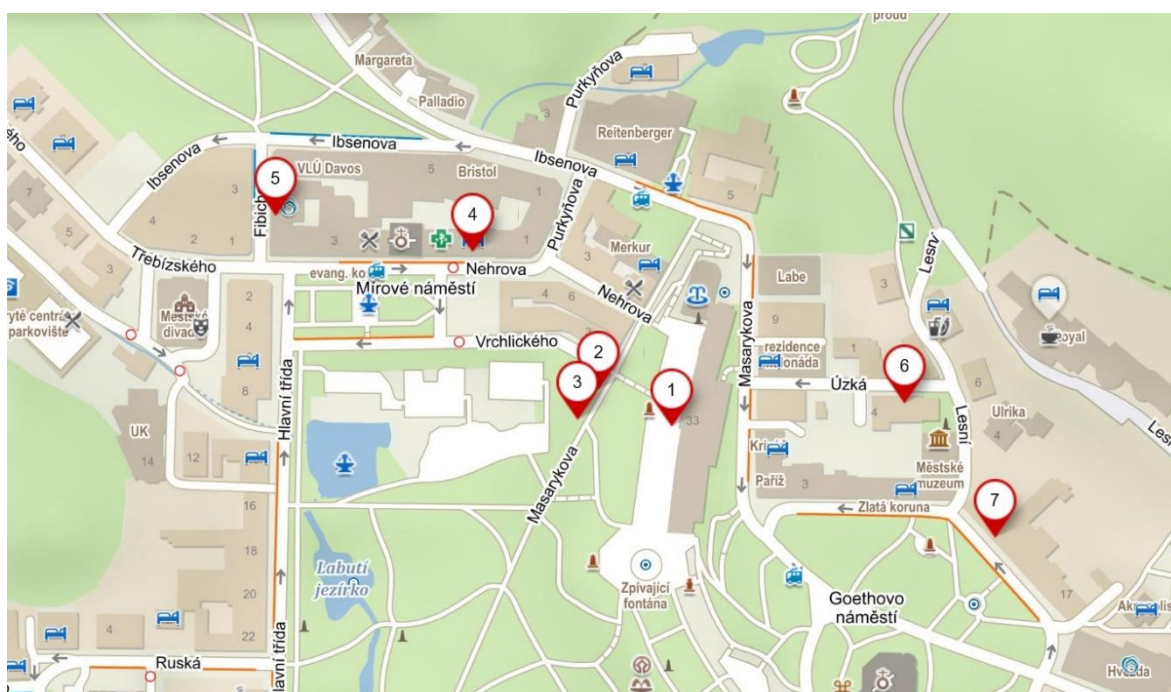
⁴⁹ Marie Majerová (1882-1967) – vl. jménem Marie Bartošová, česká prozaička, novinářka.

⁵⁰ Zdeněk Nejedlý (1878-1962) – literární a hudební historik, politik, vysokoškolský pedagog, československý ministr školství.

⁵¹ ВАШКОВА, Лорета, АЙЗПУРВИТ Катерина. Марианске Лазне через призму «русского взгляда» [online]. 1. 1. 2016 [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://ruski.radio.cz/marianske-lazne-cherz-prizmu-russkogo-vzglyada-8238353>.

Naučné tabule jsou navrženy dvojjazyčně, česky a rusky. Stezka začíná na Kolonádě Maxima Gorkého (informační tabule 1) a končí na Goethově náměstí (informační tabule 7).

Funkčnost této naučné stezky byla prověřena dne 26. 9. 2022 během exkurze do Mariánských Lázní prvního ročníku bakalářského studia oboru ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání. Exkurze se zúčastnilo 11 studentů. Studenti se od autorky práce nejprve dozvěděli hlavní informace o vzniku města i samotného lázeňství, poté došlo ke zrealizování již zmiňované naučné stezky. Výklad probíhal dvojjazyčně, česky i rusky. V přílohách 10, 11 se nachází reakce studentů na průběh exkurze a fotodokumentace z celého programu v Mariánských Lázních.

Obrázek 4 – naučná stezka Mariánské Lázně
(zdroj: <https://mapy.cz/s/cabafaruhe>)

Obrázek 5 – informační tabule 1 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 6 – informační tabule 1 v RJ
(tvorba autorky práce)

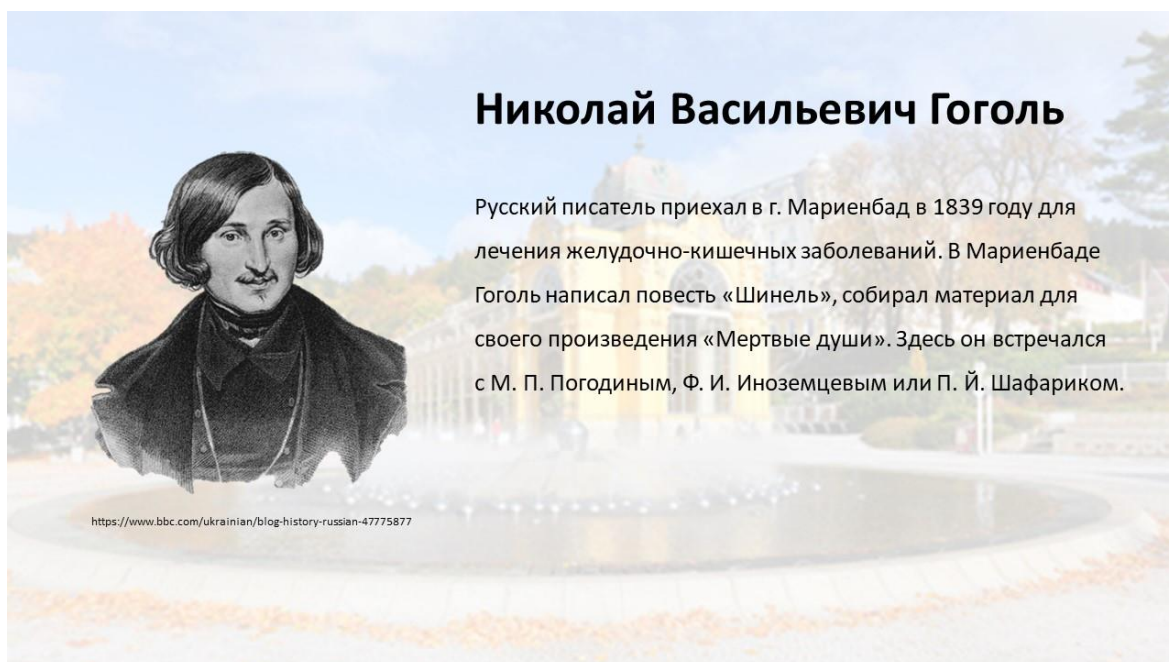
Obrázek 7 – informační tabule 2 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 8 – informační tabule 2 v RJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 9 – informační tabule 3 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 10 – informační tabule 3 v RJ
(tvorba autorky práce)

Maxim Gorkij

V tomto hotelu byl v roce 1923 ubytován ruský spisovatel Maxim Gorkij. V Mariánských Lázních se léčil s plicními problémy. Město si velmi oblíbil, rád chodíval na procházky k Lesnímu prameni.

Gorkij napsal: „Mariánské Lázně jsou jedním z nejhezčích koutů naší země a zdejší klima velmi zmírnilo mé neduhy.“

Obrázek 11 – informační tabule 4 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Максим Горький

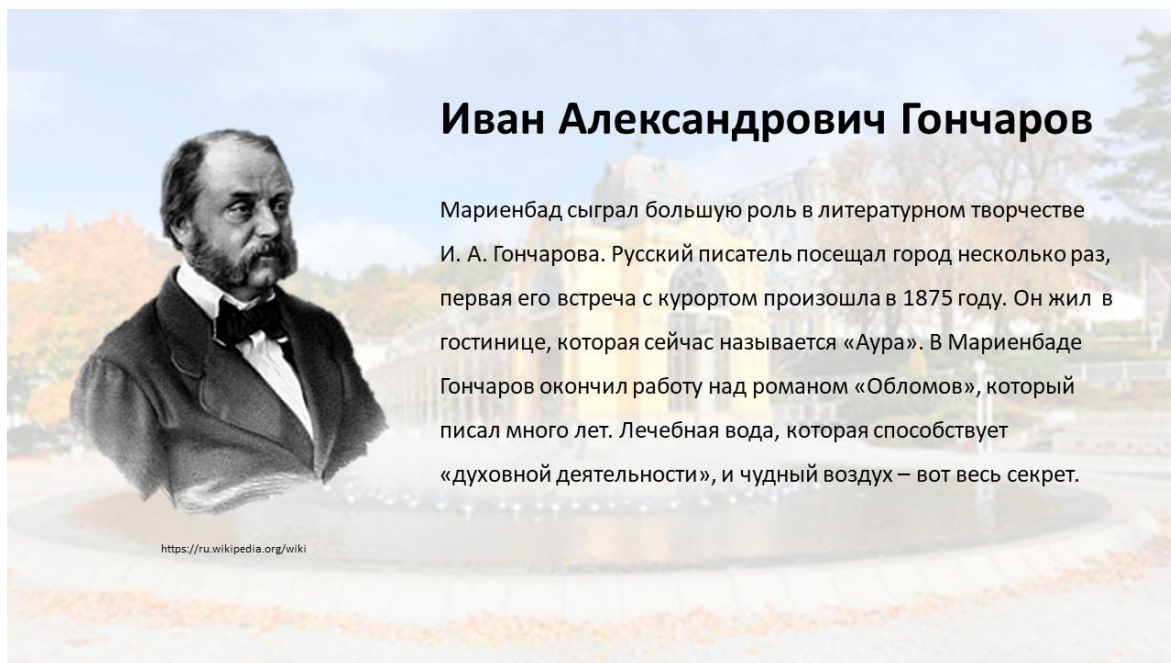
В этой гостинице в 1923 году проживал русский писатель Максим Горький. В Мариенбаде был на лечении болезни легких. Город ему очень понравился. Он часто ходил на прогулку к Лесному источнику.

Горький писал: „Мариенбад – это один из самых прекрасных уголков нашей земли, и здешний климат очень облегчил мои недуги.“

Obrázek 12 – informační tabule 4 v RJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 13 – informační tabule 5 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 14 – informační tabule 5 v RJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 15 – informační tabule 6 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 16 – informační tabule 6 v RJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 17 – informační tabule 7 v ČJ
(tvorba autorky práce)

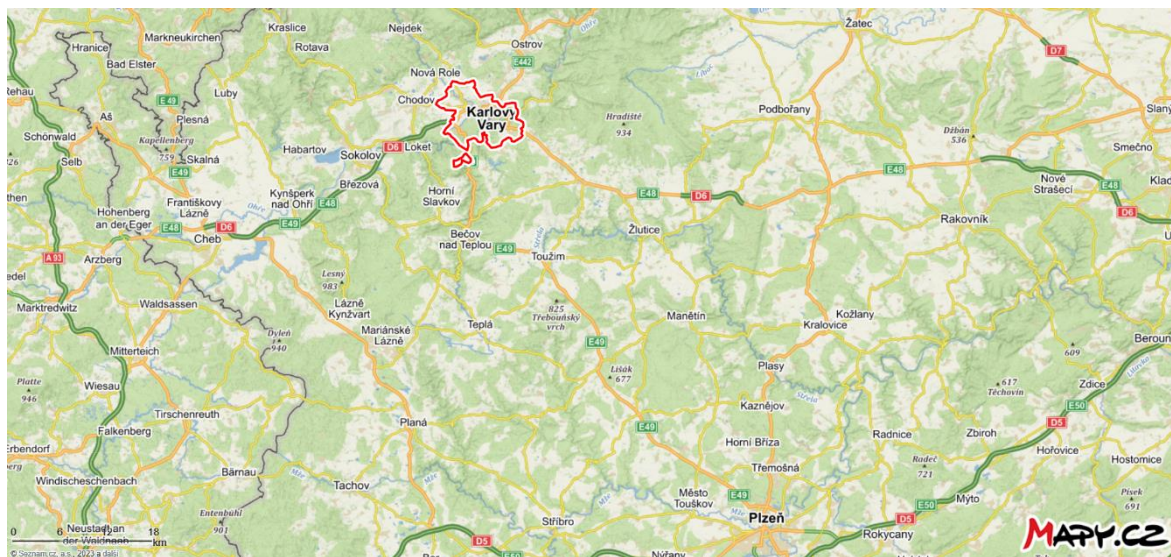

Obrázek 18 – informační tabule 7 v RJ
(tvorba autorky práce)

2 KARLOVY VARY

Město Karlovy Vary se nachází v Karlovarském kraji na soutoku řek Teplá a Ohře, 54 km severně od Mariánských Lázní. Ve městě žije necelých 50 tisíc obyvatel. Jedná se o nejvýznamnější lázeňské město České republiky, které spolu s městy Mariánské Lázně a Františkovy Lázně tvoří tzv. západočeský lázeňský trojúhelník. Od roku 2021 lze město najít na seznamu Světového dědictví UNESCO. Kromě lázeňství je město proslulé výrobou skla a porcelánu.

Název Karlovy Vary dostalo město podle českého krále a římského císaře Karla IV., který roku 1370 prohlásil lázně za svobodné královské město. Podle jedné z mnoha pověstí narazil Karel IV. na horkou vodu vyvěrající ze země při jednom ze svých lovů, pronásledoval jelena a spadl do tryskajícího pramene, rázem ho přestala bolet noha, s níž měl dlouhodobě problémy. Na tuto legendu odkazuje nynější vyhlídka Jelení skok zobrazující na skalnatém úseku sochu kamzíka. Je jednou z možných turistických tras lázeňskými lesy, odkrývá se z ní překrásný výhled na samotné město.⁵²

Obrázek 19 – Karlovy Vary
(zdroj: <https://mapy.cz/s/muvesozoke>)

⁵² BURACHOVIČ, Stanislav. Světové Lázně Karlovy Vary. Karlovy Vary: ALHA, 2000. ISBN 80-86400-01-8.

2.1 HISTORIE KARLOVÝCH VARŮ

První historické zmínky o Karlových Varech spadají do období vlády českého krále a římského císaře Karla IV., který objevil termální prameny, nechal je zkoumat a následně kolem nich budovat lázně, které byly roku 1370 prohlášeny za samostatné královské město.

Do 16. století se léčivé vody využívaly ke koupelím, poté roku 1522 bylo lékařem Václavem Payerem⁵³ vydáno vůbec první odborné pojednání o místních vodách. Kromě koupelí byla doporučena taktéž pitná kúra. Pitnou léčbu poté dále rozvíjel Johann Stephan Strobelberger⁵⁴.

Na přelomu 16. a 17. století se město potýkalo s dvěma přírodními živly, které značně ovlivnily vzhled lázeňského města. Roku 1582 se městem prohnala povodeň, roku 1604 zničil většinu obydlí Karlových Varů rozsáhlý požár. Doba neklidu přetrvávala i za třicetileté války, kdy značně klesl počet lázeňské klientely, město se potýkalo s nemocemi, hladem, požáry.

Až počátek 18. století přinesl Karlovým Varům příznivou situaci pro rozvoj lázeňství i samotného města. Návštěvnost lázní vzrostla díky odborným spisům zabývajícím se termálními vodami, taktéž byl objeven způsob výroby vřidelní soli. Vzhledem k vysoké klientele lázní začaly vznikat seznamy lázeňských hostů.

Popularitu města přinesl Karlovým Varům i lékař David Becher⁵⁵, který za pomoci chemického rozboru zdejších vod rozvinul pitnou léčbu, doporučil vhodnou denní dávku léčivých vod, taktéž propagoval pití přímo u pramenů. Jeho spis o léčbě karlovarskými prameny je považován za jedno z nejvýznamnějších balneologických děl.⁵⁶

Jako vzestupné období lázeňského města lze označit i celé 19. století, včetně počátku století 20. Díky exportování vyráběné vřidelní soli bylo ze získaných finančních prostředků

⁵³ Václav Payer z Lokte (1488-1537) – středověký český lékař a balneolog, autor latinských spisů o karlovarských léčivých vodách a jejich využití.

⁵⁴ Johann Stephan Strobelberger (1593-1630) – český renesanční lékař slavný svým dílem z roku 1622 „Politiiae Thermo-Carolinae Prodromus“.

⁵⁵ David Becher (1725-1792) – český lékař, průkopník nových balneologických metod v Karlových Varech.

⁵⁶ Русский православный храм святых апостолов Петра и Павла в Карловых Варах. Москва: Отд. внешних церковных связей, 2007. 165 s. ISBN 5-8121-0046-2.

postaveno několik společenských i lázeňských budov, město se také stalo součástí evropské železniční sítě, což vedlo ke značnému nárůstu návštěvnosti.

Příznivý vývoj města narušily až dvě světové války, při kterých Karlovy Vary prošly hospodářskou krizí. Ovlivněno bylo město také politickou situací mezi Čechy a Němci, po Mnichovské dohodě, roku 1938, byly lázně obsazeny německými vojáky a v rámci Sudet bylo město připojeno k velkoněmecké říši.

Během 2. světové války zaujímaly lázně roli lazaretu, ve kterém byli léčeni němečtí vojáci nebo lidé evakuovaní z nemocnic v Berlíně. Na konci války byly Karlovy Vary cílem spojeneckých náletů, při osvobození Československa sovětskou a americkou armádou bylo město součástí tzv. demarkační linie, na které se armády USA a SSSR setkávaly.

Karlovy Vary byly osvobozeny dne 8. května 1945 americkou armádou, němečtí obyvatelé byli poté v letech 1945-1946 postupně vysídleni. Lázeňská zařízení i prameny byly znárodněny, roku 1948 tak spadaly pod národní podnik Československé státní lázně a zřídla.

Od roku 1990 spadá lázeňské město pod správu Karlových Varů, došlo opět ke značnému rozvoji samotného města i lázeňského průmyslu. V současné době se Karlovy Vary pyšní vizitkou mezinárodních lázní.⁵⁷

2.2 LÉČIVÉ PRAMENY

Prameny Karlových Varů se od pramenů v Mariánských Lázních liší zejména svojí teplotou, která u některých vod dosahuje až 73 °C. Právě díky teplým léčivým pramenům získaly lázně světovou proslulost. Teplota léčivé vody je pozůstatkem dávné vulkanické činnosti naší Země.

Podrobně popsáno je celkem 12 minerálních pramenů, jejichž složení je velice podobné, vody se od sebe liší obsahem oxidu uhličitého a teplotou. Ne všechny analyzované prameny jsou však veřejnosti zpřístupněny. Nejpopulárnějším pramenem Karlových Varů se stalo Vřídlo, které se se svojí teplotou 73 °C využívá k pitné kúře, koupelím, je jím napájen bazén

⁵⁷ BURACHOVIČ, Stanislav. Světové Lázně Karlovy Vary. Karlovy Vary: ALHA, 2000. str. 10-14. ISBN 80-86400-01-8. KOUTSKÝ, Vladimír. Karlovy Vary jejich vznik: jejich vznik, vývoj a význam. Karlovy Vary: Komise pro lázeňství a cestovní ruch při JNV, 1951.

Thermal a slouží k výrobě vřidelní soli. Pramen přitahuje pozornost návštěvníků tryskající vodou až do výše 12 metrů, nachází se přímo v lázeňském centru na Vřidelní kolonádě. Voda z pramene Vřídla vyvěrá na více místech v různých teplotách, což umožňuje léčivou vodu stáčet do lahví a exportovat, Vřídlo je tak známé i ve světě.⁵⁸

Jako další lze uvést Pramen Karla IV., voda tohoto pramene zde vyvěrala již ve středověku, název nese podle českého panovníka Karla IV., který se podle pověsti u pramene sám léčil. Pro lázeňské účely byl však využíván až od roku 1875. Teplota vody činí 63,8 °C, voda pramene vyvěrá na Tržní kolonádě.

Známým pramenem je taktéž Mlýnský pramen s teplotou 52,7 °C, který svůj název dostal podle mlýna, poblíž něhož stával až do 18. století. Pramen byl zachycen císařovnou Marií Terezií, která ve městě koupila pozemek, na kterém nechala postavit Mlýnské lázně, poté je darovala městu, které zachytilo již zmiňovaný Mlýnský pramen.

Vedle nejznámějších pramenů se na jednotlivých kolonádách Karlových Varů nachází taktéž Hadí pramen (28,1 °C), Tržní pramen (63,7 °C), Skalní pramen (45,4 °C), Sadový pramen (39,6 °C), Prameny Rusalka (60,6 °C), či Libuše (59,6 °C), Pramen knížete Václava (63,7 °C) nebo Pramen Svoboda (59 °C), Dolní zámecký pramen (48,6 °C) nebo Horní zámecký pramen (51,1 °C).⁵⁹

Karlovy Vary navštěvují zejména pacienti s onemocněním zažívacího traktu, pohybového ústrojí, jater, žlučových cest. Léčí se tu taktéž lidé s cukrovkou či chorobami žaludku. Kromě pitné kúry jsou ordinovány koupele, kterými jsou například perličková koupel, uhličitá, jódová, bylinná či vířivá koupel.⁶⁰

⁵⁸ BURACHOVIČ, Stanislav. Světové Lázně Karlovy Vary. Karlovy Vary: ALHA, 2000. str. 33 ISBN 80-86400-01-8.

⁵⁹ Karlovy Vary: Prameny [online]. Karlovy Vary [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://www.karlovyvary.cz/cs/prameny>.

⁶⁰ KOUTSKÝ, Vladimír. Karlovy Vary jejich vznik: jejich vznik, vývoj a význam. Karlovy Vary: Komise pro lázeňství a cestovní ruch při JNV, 1951.

2.3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI KARLOVÝCH VARŮ

Karlovy Vary jsou bohaté na počet slavných osobností, jež navštívily toto lázeňské město. Řada z nich po Karlových Varech zavítala taktéž do Mariánských Lázní nebo Františkových Lázní, proto se některá jména v klientele lázeňského trojúhelníku shodují.

Karlovy Vary lákaly zejména hudební skladatele, lázně navštívil Antonín Dvořák, Johann Sebastian Bach, Ludwig van Beethoven, Johannes Brahms či Fryderyk Chopin.

Mezi další slavné návštěvníky Karlových Varů patří německý básník Johann Wolfgang Goethe, švédský chemik Jöns Jakob Berzelius, český básník Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, německý filosof Karel Marx, rakouský zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud nebo tvůrce textu české hymny Josef Kajetán Tyl.

Lázně navštívila taktéž řada panovníků, státníků či prezidentů. Město přivítalo rakouskou císařovnu Marii Terezii, císaře Františka Josefa I. s manželkou císařovnou Alžbětou, anglického krále Eduarda VII., prvního prezidenta ČSR Tomáše Garrigua Masaryka, československého prezidenta Edvarda Beneše či Václava Havla.

V Karlových Varech, stejně jako v ostatních lázeňských městech ČR, převládala ruská klientela. Nejvíce se příliv ruských hostů projevil po návštěvě cara Petra Velikého, který přinesl městu značnou popularitu. Mezi další významné návštěvníky z Ruska patřil například spisovatel Nikolaj Vasiljevič Gogol, fyziolog Ivan Petrovič Pavlov, spisovatel Ivan Sergejevič Turgeněv, Puškinův přítel P. A. Vjazemskij, kosmonaut Jurij Gagarin, sběratel lidových pohádek Alexej Nikolajevič Tolstoj, spisovatel Alexej Konstantinovič Tolstoj či spisovatel Konstantin Nikolajevič Baťuškov.⁶¹

Stopy slavných osobností jsou v Karlových Varech k vidění do dnešní doby. Řadě z nich jsou ve městě věnovány pomníky, busty či pamětní desky. Jména některých slavných návštěvníků nesou hotely, ulice či vyhlídky nad městem. Známy je taktéž chodník z žulových kostek před Granhotelem Pupp, mezi kterými se v podobě bronzových destiček nachází některá jména slavných návštěvníků Karlových Varů. Lze tam najít Petra Velikého, N. V. Gogola, S. Freuda, T. G. Masaryka, K. Marxe, V. Havla nebo například J. Gagarina.

⁶¹ BURACHOVIČ, Stanislav. Slavní návštěvníci Karlových Varů. Beroun: MH, 2003. ISBN 80-86720-04-7.

Obrázek 23 – deska Petra I.
(archiv autorky práce)

Obrázek 22 – deska J. A. Gagarina
(archiv autorky práce)

Obrázek 21 – deska N. V. Gogola
(archiv autorky práce)

Obrázek 20 – deska T. G. Masaryka
(archiv autorky práce)

Obrázek 25 – deska J. W. Goetha
(archiv autorky práce)

Obrázek 24 – deska S. Freuda
(archiv autorky práce)

2.3.1 PETR VELIKÝ

Car Petr I. byl prvním ruským panovníkem, který podnikal zahraniční cesty. V Karlových Varech pobýval celkem dvakrát. Poprvé car přijíždí do města v září roku 1711 na doporučení svého syna Alexeje Petroviče, který se zde léčil. Car měl v oblibě vše neobyčejné, když se tedy dozvěděl o horkých minerálních pramenech vyvěrajících ze země, rozhodl se tuto skutečnost vidět na vlastní oči.

Petr Veliký byl ubytován na adrese Stará Louka 42. O karlovarských vodách mluvil jako o pramenech, které nejen léčí, ale také vracejí sílu a mládí. Ve městě se však jen neléčil, lázeňskému lidu ukázal, že není pouze schopným panovníkem, nýbrž i člověkem, který

zvládne vykonávat činnosti lidí nižších vrstev. Právě těmito skutky si zasloužil svůj obdiv a lázeňské město na jeho pobyty vzpomíná dodnes.⁶²

Petr Veliký se podílel jako pomocný zedník na výstavbě tehdejšího domu U Páva, tuto skutečnost zobrazuje pamětní deska nacházející se na dnešním hotelu Petr, naproti kterému stával kdysi již zmiňovaný dům U Páva. Finančně se podílel na výstavbě dnešního Chrámu sv. apoštolů Petra a Pavla nacházejícím se v ulici Krále Jiřího. Na zdi chrámu z ulice Sadová je caru věnován bronzový reliéf.

Obrázek 26 – pamětní deska Petru I. (archiv autorky práce)

Byl proslulý fyzickou zdatností a manuální zručností, jako střelec vyhrál místní soutěž ve střelbě do terče, dokázal ze slonoviny vyrobit tabatěrku či ze dřeva vysoustružit nohy ke karetnímu stolku. Některé z jeho výtvorů lze najít v Muzeu Karlovy Vary.

Obrázek 28 – střelba Petra I. (archiv autorky práce)

Obrázek 27 – stůl Petra I. (archiv autorky práce)

V lázeňském městě předvedl i své jezdecké dovednosti, když se v místní hospůdce vsadil, že dokáže na neosedlaném koni vyjet strmý skalní vrchol, dnes Vyhlička Petra Velikého. Tam do kříže vyřezal M. S. P. I. (Manu sua Petrus I. – Svou rukou Petr I.) Na tomto místě lze najít carovu bustu nebo krátké verše P. A. Vjazemského z roku 1853, který se při svém léčení v Karlových Varech podrobně zajímal o carův pobyt.⁶³

⁶² ВОЗНЯКОВА, Фаина. Карловарские истории. Прага: IGS. 2008, str. 73.

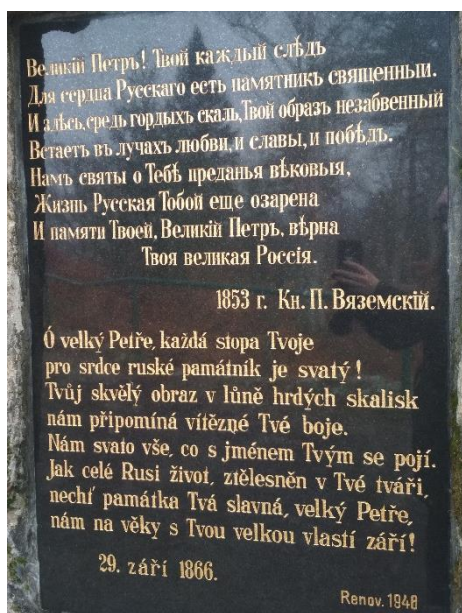
⁶³ БЫХОВСКАЯ, Елена. Петр великий в Карловых Варах. Прага: Хутор, 1946. 35 s.

Petr Veliký se v Karlových Varech setkal s talentem českého malíře Jana Kupeckého⁶⁴. Jeho tvorba se caru velmi zalíbila a chtěl od Kupeckého vytvořit svůj portrét. V Národních listech se 29. 8. 1924 objevil článek S. N. Kondakova „Český mistr Jan Kupecký a car Petr Veliký“. Kupecký však nejprve carovu prosbu odmítl se slovy, že nechce navštěvovat cara a jeho dvůr, kde se tyransky zachází s okolím. Tato skutečnost se v žádném případě nemohla k ruskému caru dostat. Českého malíře se však nakonec podařilo přesvědčit a schůzka s Petrem Velikým se uskutečnila. Ruský car ocenil malířův talent, vypytał se na jeho dětství i kariérní začátky. Jan Kupecký byl příjemně překvapen přívětivým chováním a bystrým rozumem cara a prohlásil: „*I Moskvané jsou lidé a mají duši.*“⁶⁵.

Návštěva Petra Velikého v Karlových Varech je spjata s množstvím zajímavostí i historek, které dodnes vypráví místní průvodci turistům. Ruský car navštívil město hned o rok později, v září 1712, za účelem politických jednání. Byl ubytován v dnešním hotelu Salvator na ulici Vřídelní 39. Jeho působení v lázeňském městě přineslo Karlovým Varům značnou popularitu a nový příliv turistů i lázeňských klientů.

Obrázek 29 – pamětní deska Petru Velikému (archiv autorky práce)

Obrázek 31 – verše P. A. Vjazemského (archiv autorky práce)

Obrázek 30 – Petrova vyhlídka (archiv autorky práce)

⁶⁴ Jan Kupecký (1667-1740) – barokní malíř, významný portrétista šlechty a umělců.

⁶⁵ Národní listy: Český mistr Jan Kupecký a car Petr Veliký. 64. Praha, 1924. ISSN 1214-1240.

2.3.2 IVAN SERGEJEVIČ TURGENĚV

Autor románu „Lovcovy zápisky“ přijel do Karlových Varů ve špatném zdravotním stavu. Spisovatel měl dnu⁶⁶ v obou nohách, těžko se hýbal, často si pomáhal berlemi. Lázeňskému městu je Turgeněvova návštěva připisována v letech 1874 a 1875, nicméně z dopisů, které Ivan Sergejevič odesílal z Karlových Varů, lze říci, že lázně navštívil již mnohem dříve, neboť první dopis odeslal z Varů 21. června 1873 svému příteli N. A. Kišinskému.⁶⁷

Během všech svých léčebných pobytů byl spisovatel vždy ubytován na Zámeckém vrchu, dnešní čp. 22. Protože trpěl velkými bolestmi, ze svého pokoje prakticky nevycházel. V dopisech si stěžoval, že se nemůže dostat ani k pramenům, jak je bezmocný. Jeho ošetřujícím lékařem byl dr. Josef Seegen⁶⁸, s nímž si Turgeněv dopisoval ještě řadu let po návštěvě Karlových Varů.

Nejvíce popsán je spisovatelův lázeňský pobyt z roku 1875. Většinu času ve svém pokoji Turgeněv psal, překládal, dělal korekturu již napsaných svých textů. Uvádí se, že v Karlových Varech vznikla část románu „Novina“ či povídka „Hodinky“. Při tomto pobytu se Ivan Sergejevič již cítil zdravotně lépe, chodil po promenádách, místních kavárnách, popíjel minerální vody. Právě u pramene Vřídla se spisovatel setkal s ruským básníkem a dramatikem A. K. Tolstojem, s nímž poté v lázních trávil mnoho času.⁶⁹

Dne 13. července 1875 Turgeněv spolu s Tolstojem uspořádali v dnešním Grandhotelu Pupp literární večer, během kterého probíhalo autorské čtení obou zúčastněných spisovatelů. Výtěžek z akce byl poslán do Ruska na podporu vyhořelého města Moršansk. Tento večer měl obrovský úspěch, vyprodala se všechna místa, akci navštívili taktéž lidé z Mariánských a Františkových Lázní a Prahy. Turgeněv zde předčítal dvě povídky z Lovcových zápisků, Tolstoj přednášel básně.⁷⁰ Na Zámeckém vrchu na domě čp. 22 byla Turgeněvovi věnována pamětní deska, nyní je dům v soukromém vlastnictví, deska se nedochovala.

⁶⁶ Dna (pakostnice, podagra) – zánětlivé onemocnění kloubů v důsledku zvýšené hladiny kyseliny močové v krvi.

⁶⁷ ТУРГЕНЕВ, Иван Сергеевич. Полное собрание сочинений и писем. В 30 т. Москва: Наука, 2000. Т. 12, стр. 155. ISBN 5-02-011800-1.

⁶⁸ Josef Seegen (1822-1904) – rakouský balneolog, patřil k nejvyhledávanějším lékařům Karlových Varů.

⁶⁹ HANYKOVÁ, Eva. Básníci a spisovatelé u pramenů. Karlovy Vary: Krajská knihovna Karlovy Vary ve spolupráci s Lázeňským edičním sdružením, 2004. str. 226. ISBN 80-903504-0-2.

⁷⁰ BURACHOVIČ, Stanislav. Slavní návštěvníci Karlových Varů. Beroun: MH. 2003. ISBN 80-86720-04-7.

2.3.3 NIKOLAJ VASILJEVIČ GOGOL

Ruský spisovatel a dramatik pobýval v Karlových Varech v letech 1845-1846. Již v roce 1839 se Gogol léčil v Mariánských Lázních (viz. kapitola 1.3.1), později navštívil i lázně v Jeseníkách.

Do Karlových Varů přijel v červenci roku 1845 a odjel v srpnu téhož roku. Byl ubytován v dnešním hotelu Kolonáda na ulici I. P. Pavlova. Na domě lze najít pamětní desku, která spisovatelův pobyt v lázeňském městě připomíná.

Obrázek 32 – pamětní deska N. V. Gogola (archiv autorky práce)

Do lázní přijíždí ruský spisovatel ve velmi špatném zdravotním i psychickém stavu. Na léčení ho poslali

přátelé, byl v rukou ošetřujícího lékaře Leopolda Flecklese⁷¹. Protože podrobné záznamy o průběhu jeho léčby neexistují, je nutno čerpat informace pouze z jeho korespondencí, které z Varů posílal přátelům a rodině.⁷²

Gogolovy problémy však byly shodné s problémy, které se snažil vyléčit již roku 1839 v Mariánských Lázních. Autor románu „Mrtvé duše“ trpěl žaludečními obtížemi, v Karlových Varech lékaři zjistili, že hlavní příčinou jeho problémů jsou zvětšená játra, která způsobují nesprávnou funkci žaludku, špatný krevní oběh a nervový rozklad.⁷³

Spisovatelův zdravotní stav byl natolik vážný, že mu neumožňoval být v Karlových Varech literárně aktivní. Dodržoval lékaři předepsanou pitnou kúru, konzumoval zejména pramen Vřídlo či Mlýnský pramen, doporučené měl taktéž koupele a bahenní léčbu. Ve volných chvílích přemýšlel nad svojí již vzniklou tvorbou. Dne 25. 7. 1845 poslal Gogol z lázní dopis A. O. Smirnovové⁷⁴, ve kterém se vyjadřuje k dílu „Mrtvé duše“. Přiznává, že román nemá

⁷¹ dr. Leopold Fleckles (1802-1879) – karlovarský lázeňský lékař, balneolog, autor řady pojednání o klinickém pozorování výsledků karlovarské léčby.

⁷² NEJDL, Karel. Vlastivědný sborník Karlovarska. Svazek III, Na západní výspě. Karlovy Vary: Obor kultury rady KNV. 1961, str. 43.

⁷³ BURACHOVIČ, Stanislav. Slavní návštěvníci Karlových Varů. Beroun: MH, 2003. str. 47. ISBN 80-86720-04-7.

⁷⁴ A. O. Smirnova (1809-1882) – dvorní dáma ruského císařského dvora, autorka memoárů, deníkových zápisků.

příliš v lásce, zmiňuje značný obrat ve své tvorbě, který však zůstává pouze v autorově hlavě a je jeho tajemstvím.⁷⁵

Stejně jako v Mariánských Lázních, tak i v Karlových Varech, ruský spisovatel léčbě příliš nedůvěřoval. Během konzumace léčivých pramenů nepozoroval žádné zlepšení, v dopisech uvádí, že spíše než prameny, mu pomůže pouze Bůh, který jediný ví, zda je léčba účinná, či nikoli.

Jelikož Gogol zemřel roku 1852 vysílen a vyčerpan na otravu organismu, kterou způsobila jaterní choroba, je zřejmé, že jeho zdravotní stav byl natolik vážný, že léčivé prameny spisovateli ani pomoci nemohly.⁷⁶

2.3.4 IVAN PETROVIČ PAVLOV

Ruský fyziolog navštívil Karlovy Vary v roce 1927. Byl po operaci žlučníku a lázně mu byly doporučeny ruskými lékaři. Jeho ošetřujícím lékařem se stal MUDr. Milan Mixa⁷⁷, s nímž se však Pavlov již velmi dobře znal.

Karlovarský lékař se s ruským fyziologem seznámili během lékařského kongresu roku 1897 v Moskvě. Pavlov v té době prováděl medicínské studie o trávení a operacích žaludku, za tyto studie později získal Nobelovu cenu. Mixa využíval názory ruského vědce při svých studiích o účincích karlovarských vod na žaludek.

Lázeňský lékař se stal Pavlovovým žákem, později dlouhodobým přítelem. Byli si oporou i inspirací během svých výzkumných činností. Mixa dokonce odjel se svojí manželkou na čtyři měsíce do Petrohradu, pobývali u rodiny Pavlovových. Z tohoto pobytu vzniklo dílo „O vikarizující činnosti žaludku“, téma pro tuto obsáhlou studii mu bylo navrženo samotným Pavlovem.⁷⁸

⁷⁵ ГОГОЛЬ, Николай Васильевич. Полное собрание сочинений. В 14 т. Москва: Изд-во Акад. наук СССР, 1952. Т. 12. Письма 1842-1845 [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://traumlibrary.ru/book/gogol-pss14-12/gogol-pss14-12.html>.

⁷⁶ HANYKOVÁ, Eva. Básníci a spisovatelé u pramenů. Karlovy Vary: Krajská knihovna Karlovy Vary, 2004. str. 72. ISBN 80-903504-0-2.

⁷⁷ MUDr. Milan Mixa (1875-1959) – lékař a balneolog působící v letech 1905-1959 v Karlových Varech.

⁷⁸ Karlovarský lázeňský časopis: Přátelství I. P. Pavlova a MUDr. M. Mixy. Karlovy Vary: Muzeum Karlovy Vary, 1959. ISSN 1804-2589.

Když poté nositel Nobelovy ceny přijel na léčení do Karlových Varů, odmítal jakoukoli poctu, kterou mu chtělo dopřát místní obyvatelstvo, taktéž nedal jediný rozhovor zahraničním novinářům. Pro karlovarské lázeňské lékaře však připravil odbornou besedu v balneologickém institutu.

Ubytován byl Pavlov spolu s manželkou v ulici Chebská v domě Kurfürst, který byl odstraněn při demolici roku 1967, nyní se na místě nachází hotel Thermal. Ruskému vědci byly nabídnuty luxusní hotely, které však odmítl.

Léčbu v Karlových Varech nepovažoval za důležitou, byl velice netrpělivý, poněvadž ho pobyt v lázních zdržoval od jeho pracovní činnosti. Nebyl poslušným pacientem, měl neustálé připomínky k jeho léčbě, taktéž chtěl na sobě zkoušet různé medicínské experimenty.⁷⁹

Pavlovův šestitýdenní pobyt připomíná v lázních pamětní deska umístěna na hotelu Pavlov, jenž nese název geniálního ruského lékaře.

Obrázek 33 – pamětní deska
I. P. Pavlova
(archiv autorky práce)

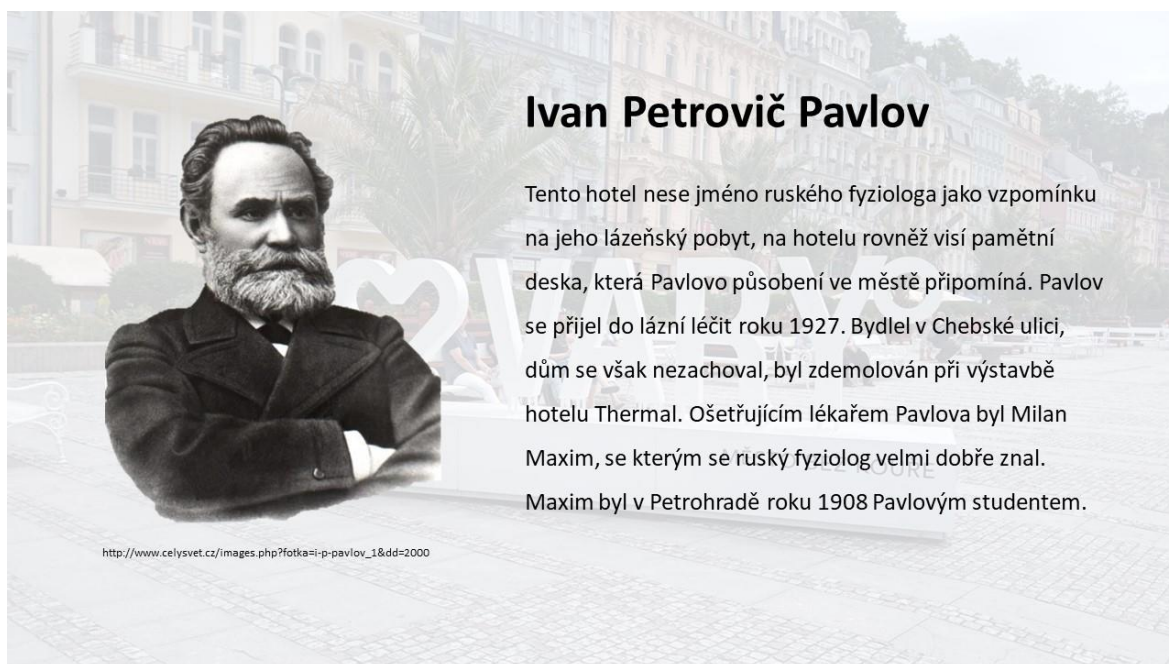
⁷⁹ ВОЗНЯКОВА, Фаина. Карловарские истории. Прага: IGS, 2008, str. 108.

2.4 NAUČNÁ STEZKA V KARLOVÝCH VARECH

Podobně jako v Mariánských Lázních by bylo možné i v Karlových Varech působení ruských osobností zaznamenat prostřednictvím naučné stezky. V centru města, kolem hlavních kolonád, byla autorkou práce navržena naučná stezka, jejíž trasa je dlouhá necelé 2 km, pěšky možno stezku projít přibližně za 40 minut. Na stezce se nachází celkem 7 informačních tabulí, které pojednávají o pobytech ruských osobností v lázeňském městě. Naučné tabule jsou navrženy dvojjazyčně, česky a rusky. Stezka začíná u hotelu Pavlov, na ulici A. P. Pavlova (informační tabule 1) a končí na vyhlídce Petra Velikého (informační tabule 7), jež se nachází v lese nad městem. Kromě posledního stanoviště (informační tabule 7) stezku lze označit za bezbariérovou a je vhodná i pro osoby s omezenou schopností pohybu.

Obrázek 34 – naučná stezka Karlovy Vary
(zdroj: <https://mapy.cz/s/guvagafebe>)

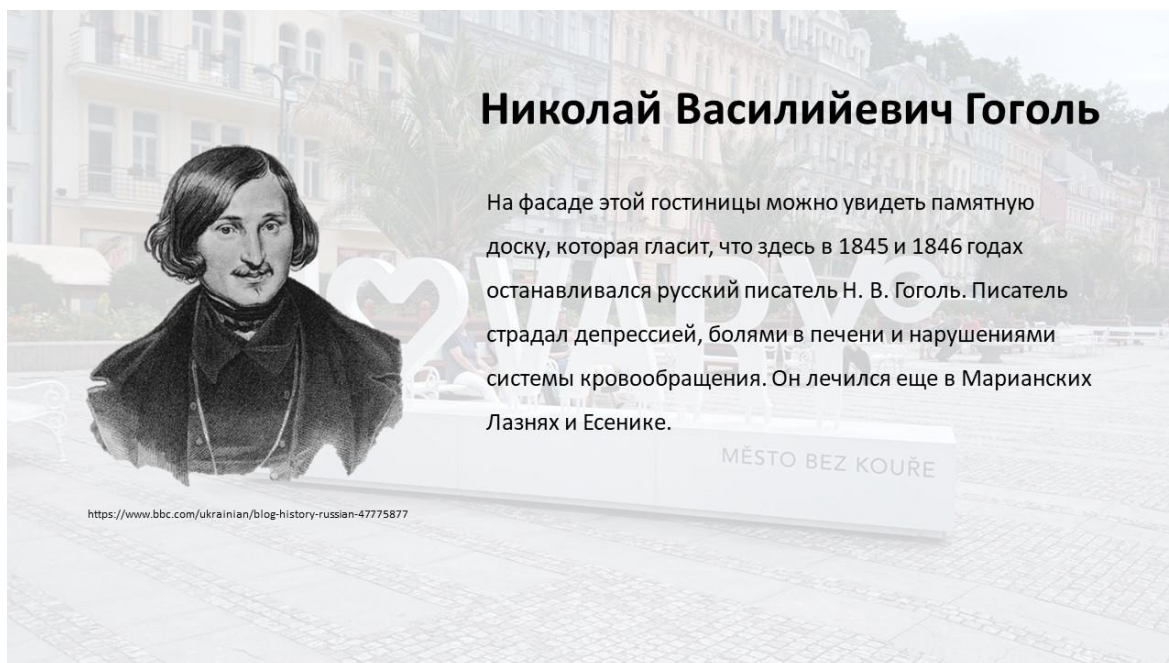
Obrázek 35 – informační tabule 1 v ČJ
(tvorba autorky práce)

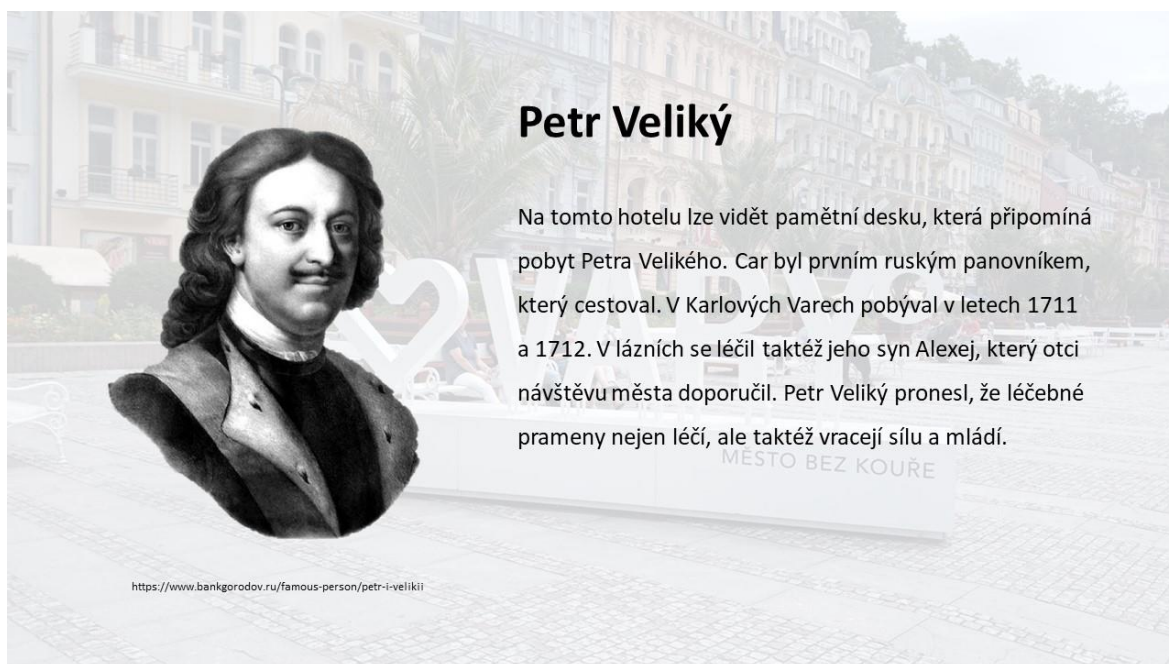
Obrázek 36 – informační tabule 1 v RJ
(tvorba autorky práce)

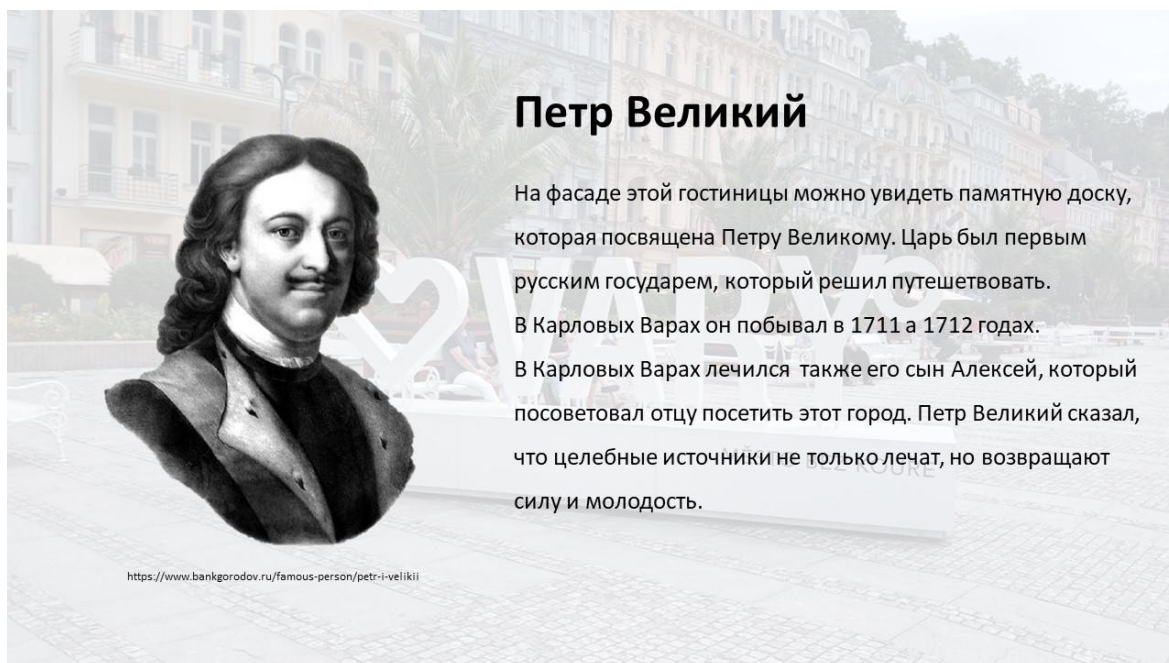
Obrázek 37 – informační tabule 2 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 38 – informační tabule 2 v RJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 39 – informační tabule 3 v ČJ
(tvorba autorky práce)

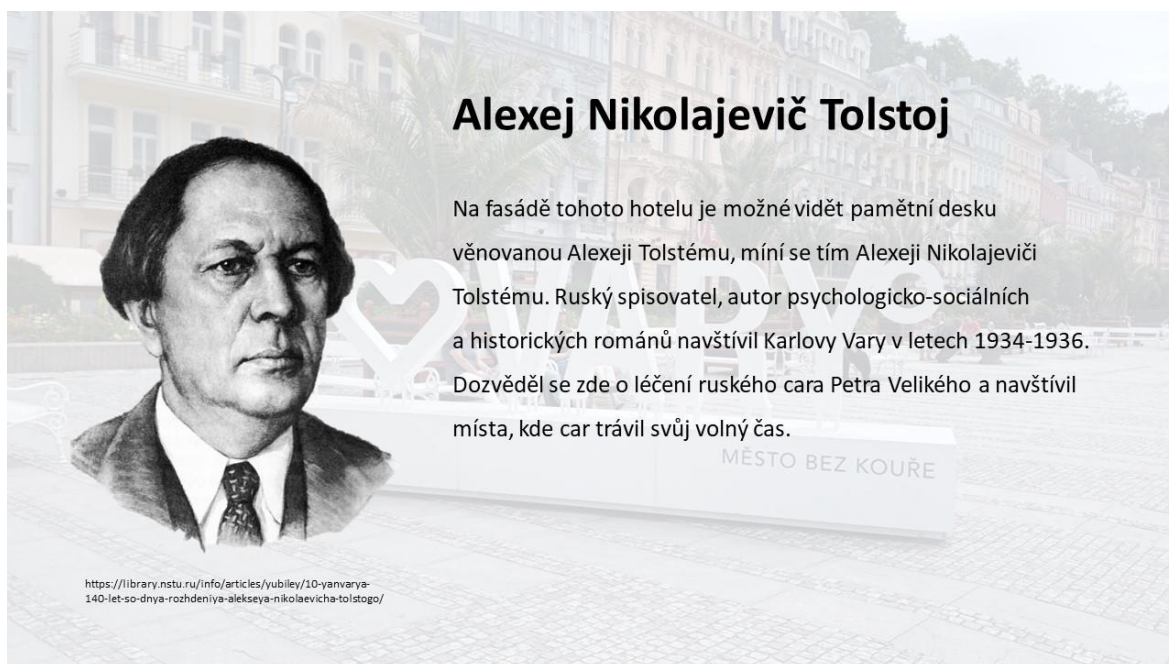
Obrázek 40 – informační tabule 3 v RJ
(tvorba autorky práce)

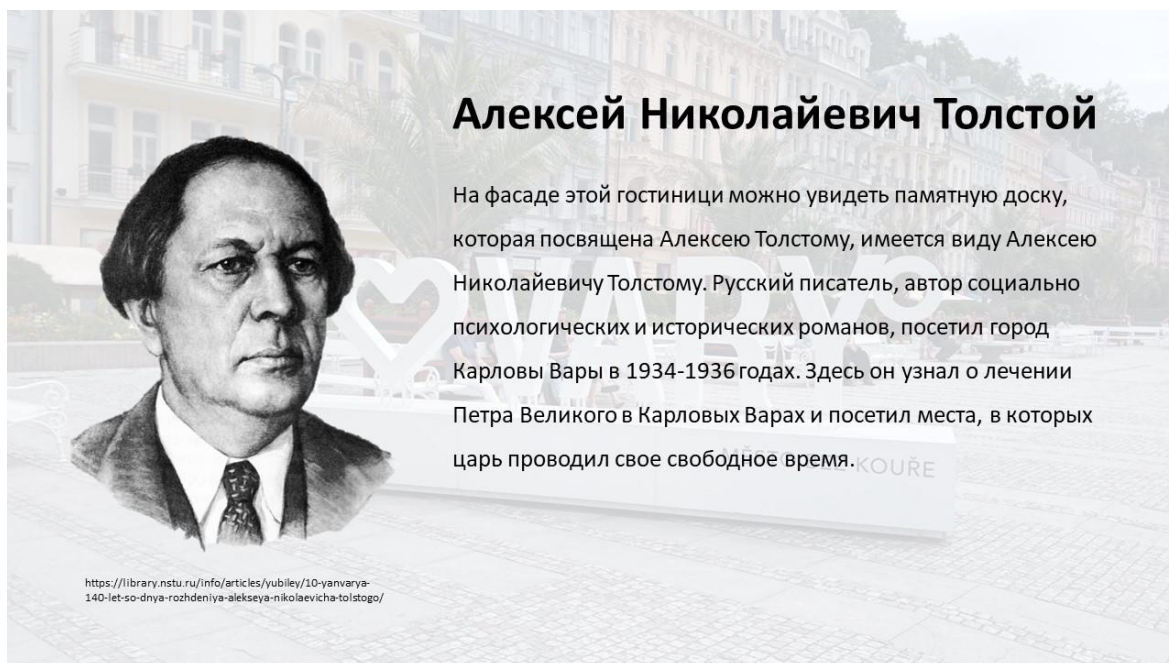
Obrázek 41 – informační tabule 4 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 42 – informační tabule 4 v RJ
(tvorba autorky práce)

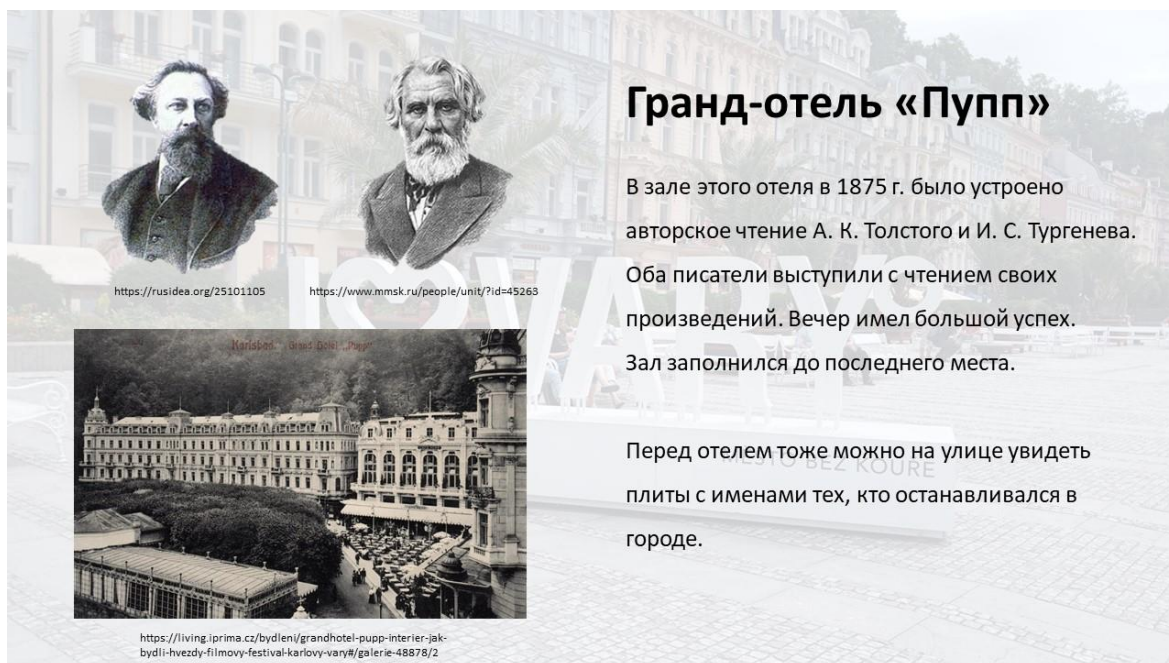
Obrázek 43 – informační tabule 5 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 44 – informační tabule 5 v RJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 45 – informační tabule 6 v ČJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 46 – informační tabule 6 v RJ
(tvorba autorky práce)

Obrázek 47 – informační tabule 7 v ČJ
(tvorba autorky práce)

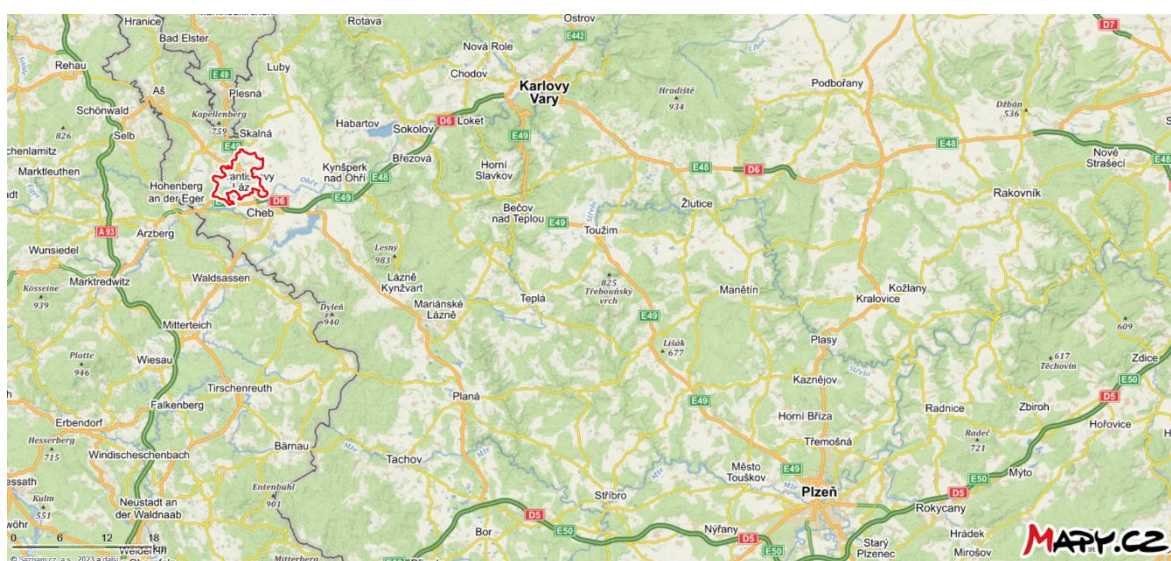

Obrázek 48 – informační tabule 7 v RJ
(tvorba autorky práce)

3 FRANTIŠKOVY LÁZNĚ

Město Františkovy Lázně se nachází v Karlovarském kraji, 5 km severně od města Cheb. Se svými 5 tisíci obyvateli se tak k západočeskému lázeňskému trojúhelníku připojuje jako nejmenší lázeňské město. Stejně jako Mariánské Lázně a Karlovy Vary lze od roku 2021 najít i Františkovy Lázně na seznamu Světového dědictví UNESCO.

Název Františkovy Lázně nese město po římskoněmeckém císaři a českém králi Františku I., který dal na konci 18. století souhlas k vybudování této lázeňské kolonie.

Obrázek 49 – Františkovy Lázně
(zdroj: <https://mapy.cz/s/kedevumesu>)

3.1 HISTORIE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍ

Historie lázeňského města sahá do konce 18. století, dne 27. 4. 1793 byla za souhlasu Františka I. vybudována lázeňská kolonie v blízkosti nynějšího Františkova pramene (dříve Chebská kyselka), která dostala název Františkovy Lázně.

Na založení města se podílel lékař Bernard Vincenz Adler⁸⁰, který zkoumal chebské kyselky již během svého studia, stavebním ředitelem se stal Abbe Thobiase Gruber⁸¹. Založení lázeňského města spadalo do osvícenského období, cílem tedy bylo vytvoření racionálního, organicky dokonalého celku, ve kterém má vše svůj řád.⁸²

První lázeňští hosté navštívili město na konci 18. století, lázně se tehdy jevily jako malé město s rodinnou atmosférou, které muselo konkurovat již osvědčeným Karlovým Varům, později i Mariánským Lázním. Františkovy Lázně poskytovaly převážně léčebnou kúru, ostatní města lázeňského trojúhelníku disponovala i pestrým kulturním programem.

I samotná léčebná kúra reagovala na konkurenční lázeňská města. Chebské kyselky byly zpočátku doporučovány lidem, kteří se již léčili v Karlových Varech, poněvadž obsahovaly oxid uhličitý, který vylučoval chorobné látky, a železo, které posilovalo organismus. Minerální vody se častokrát ohřívaly a podávaly s mlékem, fenyklem či pomerančovou kůrou pro lepší chuť.

Stavební rozmach zažily Františkovy Lázně v 70. letech 19. století, kdy již město nepatřilo pod samosprávu Chebu, ale fungovalo samostatně. Nově tak vznikly Městské lázně, Sadova kavárna, kolonády, parky, byla postavena škola, pošta, plynárna a elektrárna, později došlo k výstavbě i vlastní nemocnice. Ke stému výročí založení města (1893) byly dokončeny veškeré hlavní stavební projekty a lázně dostaly podobu, kterou známe dnes.

Během první světové války město přišlo o značnou část klientely, tato situace se zhoršila během světové hospodářské krize ve 30. letech 20. století. Kromě finančních problémů po

⁸⁰ Dr. Bernard Vincenz Adler (1753-1810) – lékař původem z Chebu, jako úřední lékař působil ve Františkových Lázních v letech 1795-1810, podílel se na založení lázeňského města.

⁸¹ Abbe Thobiase Gruber (1744-1806) – stavební ředitel českých královských statků, který vypracoval stavební plán pro Františkovy Lázně.

⁸² Františkovy Lázně: Historie a osobnosti [online]. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.frantiskovy-lazne.info/cs/poznejte-mesto/historie-a-slavni-hoste>.

Mnichovské dohodě roku 1939 se lázně potýkaly taktéž s nejasnou společenskou situací, která byla ovlivňována osidlováním českých pohraničních měst německými obyvateli.

Architektonický obraz města však válka nezměnila, veškerá vojenská činnost vždy mířila na sousední město Cheb. Františkovy Lázně za druhé světové války působily jako lazaretní město. Po skončení války došlo k odsunu německého obyvatelstva z města a následnému oživení lázeňství.⁸³

3.2 LÉČIVÉ PRAMENY

Ve městě a těsné jeho blízkosti se nachází celkem 24 pramenů, které jsou využívány k pitné kúře i koupelím. Ve Františkových Lázních lze najít tři přírodní léčivé zdroje, mezi něž patří prameny, slatina a vývěry plynu.

Samotné prameny se používají jak k pitné léčbě, tak i balneálním procedurám. Jejich teplota se pohybuje kolem 9–11 °C, pro léčivé koupele se tedy voda ohřívá. Nejznámějším pramenem nacházejícím se přímo ve středu lázní je Františkův pramen. Pramen stejně jako město nese název císaře Františka I. Jedná se o nejstarší zachycený pramen lázní, byl objeven již před založením samotného města. Tento pramen má svůj pavilon, který nese jeho jméno, dlouho však zůstal Františkův pramen nezastřešen, neboť se věřilo, že pouze slunce odstraní z pramene zápach a nezdravou vlhkost.⁸⁴

Jako další známé léčivé vody lze uvést pramen Luční, Nový, Luisa, Solný, Adler, Císařský či čtyři Glauberovy prameny. Za zmínku stojí taktéž Plynový pramen, jehož léčivým zdrojem je oxid uhličitý. Tento pramen je tak pozůstatkem vulkanické činnosti Země. Dnes je součástí uhličitých plynových lázní.

Slatina je používána při slatinných koupelích či zábalech a obkladech. Hlavní minerální složkou slatiny jsou písčité jíly tvořené kaolinem a křemenem. Těžba slatiny probíhá několikrát ročně, poté je odborně připravována k léčebným účelům. Po procedurách je odkládána k několikaleté regeneraci.

⁸³ MACEK, Stanislav. Františkovy Lázně: historie města. Františkovy Lázně: Městské muzeum, 1995. 87 s.

⁸⁴ Františkovy Lázně: Přírodní léčivé zdroje lázeňské léčby [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.frantiskovy-lazne.info/cs/prirodni-lecive-zdroje-a-indikace>.

Lázně jsou proslulé zejména léčbou neplodnosti a gynekologických onemocnění, která probíhá pomocí plynového pramene, léčebných koupelí či slatinových zábalů. Dále se lze v lázních léčit s onemocněním srdce a cév, pohybového aparátu, trávicího ústrojí či s kožními problémy. Lázně jsou taktéž doporučovány onkologickým pacientům.⁸⁵

3.3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI FRANTIŠKOVÝCH LÁZŇÍ

Množství osobností, které navštívily Františkovy Lázně, již není tak velké jako ve zmiňovaných Mariánských Lázních či Karlových Varech. Nutno podotknout, že Františkovy Lázně jsou v první řadě zaměřeny na léčbu neplodnosti a gynekologických onemocnění. Z tohoto důvodu není návštěvnost lázní tak vysoká jako ve zbývajících městech lázeňského trojúhelníku. Město Františkovy Lázně bylo taktéž navrženo zejména pro léčebné účely, tudíž se zde nenachází takové společenské a kulturní vyžití jako v Karlových Varech či Mariánských Lázních.

Přesto Františkovy Lázně přilákaly například moravského básníka Vítězslava Nezvala, pražského německy píšícího spisovatele Franze Kafku, českého spisovatele a autora učebnic Jiřího Žáčka, bližší informace o jejich návštěvě však neexistují.

Lázně taktéž navštívil jejich zakladatel František I. Rakouský s dcerou Marií Luisou, ve městě se zdrželi jednu noc v roce 1812. František I. Rakouský se však do lázní vrátil společně se svými bratry Ferdinandem Maxmiliánem a Karlem Ludvíkem v září 1847. Lázně na rakouského císaře a českého krále Františka I. vzpomínají prostřednictvím pamětní desky umístěné na Společenském domu a sochy císaře symbolizující jeho zásluhy o vznik a rozvoj města.⁸⁶

Za oddaného českým lázním lze označit Johanna Wolfganga Goetha, který navštívil i Mariánské Lázně a Karlovy Vary. Na území Františkových Lázní se německý spisovatel ocitl již v roce 1786, tehdy se zde však lázně ještě nenacházely. První jeho delší pobyt byl zaznamenán v květnu roku 1808, poté sem přijížděl ještě několikrát. Jeho obdiv si získala

⁸⁵ Lázeňství Františkovy Lázně: Do Frantovek za zdravím! [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.frantiskovy-lazne.info/cs/lazne-a-wellness/lazenstvi>.

⁸⁶ Františkovy Lázně: historie a osobnosti [online]. Františkovy Lázně [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.frantiskovy-lazne.info/cs/poznejte-mesto/historie-a-slavni-hoste>.

nejmladší sopka střední Evropy Komorní hůrka, která se nachází nedaleko od města Františkovy Lázně. Goethe se zasloužil o její bližší průzkum, místo si zakresloval, psal o něm články, sám taktéž sbíral minerály určené k rozboru. Na jeho popud byla na místě vyhloubena štola vedoucí k místu vyhaslého vulkánu. U vstupu do štoly lze najít Goethův reliéf, v samotných Františkových Lázních poté Goethovu návštěvu připomíná pamětní deska na domě Tři Lilie či pomník nacházející se v parku za městským divadlem.⁸⁷

Dále lázně přivítaly německého hudebního skladatele Ludwiga van Beethovena, který se zde po dobu jednoho měsíce léčil v roce 1812. Jeho pobyt připomíná pamětní deska, která se ve městě dochovala. Lázně taktéž hostily rakouského hudebního skladatele Johanna Strausse, který poprvé město navštívil se svojí rodinou roku 1884, poté ještě 4x v letech 1887-1889, nikdy se v lázních neléčil, vždy sem přijel pracovně. Ve městě je mu taktéž věnována pamětní deska.⁸⁸

Z pracovních důvodů navštívil město taktéž vůdce generace Májovců Jan Neruda, který objížděl lázeňská města, a sbíral materiály pro své dílo „Severozápadní lázně naše“, které bylo vydáno roku 1872. Františkovy Lázně byly Nerudou nazvány nejelegantnějším městečkem francouzským.

Inspiraci hledala v lázních i česká spisovatelka Božena Němcová, která zde pobývala v letech 1846-1847, je známá svým kritickým pohledem na stav české společnosti, ve Františkových Lázních psala fejetony, ve kterých zachycovala lázeňské prostředí 40. let 19. století, díky její tvorbě si tak lze představit historický obraz tohoto města. Lázně na ni vzpomínají prostřednictvím pomníku nacházejícím se poblíž Františkova pramene.⁸⁹

Ačkoli v lázních západočeského trojúhelníku převažovala ruská klientela, ve Františkových Lázních se stopy ruských osobností hledají těžce. Doložena je návštěva manželky ruského dramatika Čechova Olgy Leonardovny Čechovové. O jejím pobytu ve Františkových Lázních se lze dočíst z korespondencí Čechova s rodinnými příslušníky. Olga se dlouhodobě potýkala se zdravotními obtížemi, zejména s bolestí břicha, dlouho se léčila v Rusku, byla jí doporučena návštěva Františkových Lázní, nicméně se čekalo, až se její zdravotní stav zlepší

⁸⁷ MACEK, Stanislav. Františkovy Lázně: historie města. Františkovy Lázně: Městské muzeum, 1995. 87 s.

⁸⁸ Františkovy Lázně: historie a osobnosti [online]. Františkovy Lázně [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.frantiskovy-lazne.info/cs/poznejte-mesto/historie-a-slavni-hoste>.

⁸⁹ MACEK, Stanislav. Františkovy Lázně: historie města. Františkovy Lázně: Městské muzeum, 1995. 87 s.

natolik, že bude této cesty schopna. Z Čechovových dopisů vyplývá, že jeho žena navštívila lázeňské město v červnu roku 1902. Její léčebný pobyt měl trvat 4-6 neděl, nicméně bližší informace o této léčbě nejsou dohledatelné.⁹⁰

Dalším ruským návštěvníkem Františkových Lázní byl syn Alexandra II. velkokníže Sergej Alexandrovič Romanov, který zde doprovázel svoji ženu Alžbětu Fjodorovnu při jejím léčebném pobytu. Poprvé do lázní přijela tato dvojice 18. července roku 1895, ubytovali se ve vile Imperial, dnešní hotel Imperial. Alžběta měla doporučené bahenní a železité koupele a pitnou kúru minerálních vod.

Bližší informace o jejich pobytu se lze dozvědět z deníku, který si vedl ruský velkokníže. V pár řádcích vždy popisoval celý jejich den, nezapomněl zmínit, v kolik hodin vstávali a chodili spát, jaké bylo zrovna ve městě počasí, jaké jídlo a pití přes den konzumovali, procedury, kterých se zúčastnili, či aktivity, které zpestřovaly jejich lázeňský pobyt. Lze se tedy dočíst, že během jejich pobytu navštívili taktéž Mariánské Lázně i Karlovy Vary.

Sergej Alexandrovič z Františkových Lázní odjel dne 21. srpna, jeho žena poté až 13. září, oba lázeňské město navštívili ještě dvakrát, a to v letech 1896 a 1900.⁹¹

⁹⁰ ЧЕХОВ, Антон Павлович. Полное собрание сочинений и писем. В 30 т. Москва: Наука. Т. 28 [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://proza.ru/diary/vovachadov01/2006-09-05>.

⁹¹ СОФЬИН, Дмитрий. Лето во Франценбаде: дневник Великого князя Сергея Александровича, 18 июля – 20 августа 1895 г. Пермь: Пермский гос. ин-т культуры, 2020. ISBN 978-5-91201-349-2.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo seznámení se s ruskými návštěvníky, kteří pobývali ve městech západočeského lázeňského trojúhelníku, popis působení ruských osobností na české scéně a vytvoření naučné stezky, která pobyty ruských osobností přiblíží veřejnosti.

Z jednotlivých kapitol (1-3) vyplývá, že česká lázeňská města byla v Rusku velmi populární, ruská klientela tvořila značnou část celkové návštěvnosti, někteří návštěvníci se do lázní dokonce několikrát vraceli. Zmínky o českých lázních se taktéž vyskytovaly v ruských tiskovinách.

Někteří ruští spisovatelé právě v Čechách našli to, co jim v jejich rodné zemi nebylo umožněno. V lázeňských knihovnách se seznamovali s literaturou, která byla v Rusku zakázána, zejména s protivládní publicistikou, která z cenzurních důvodů nemohla být v Rusku vydávána. Mnohé ruské osobnosti se právě v českých lázních setkávaly se svými vrstevníky a přáteli.

V lázních se však nescházely pouze osobnosti stejné národnosti, probíhala zde setkání slovanských přátel, kteří si mezi sebou vyměňovali své tvůrčí i životní zkušenosti. Lze říci, že se v lázeňských městech setkávali představitelé ruské a české kultury, prostřednictvím jejichž jednání se vytvářely mezinárodní vztahy.

České lázně byly často svědkem výjimečných tvůrčích schopností, kterých se dostávalo některým ruským spisovatelům během léčebných programů. Vznikla zde řada děl, která se poté v Rusku dočkala ocenění. Právě v lázeňských městech někteří literáti nasbírali inspiraci i potřebný materiál pro svoji další tvůrčí činnost, jiní přehodnocovali názor na svá již napsaná díla, či nalézali nové možné cesty své literární dráhy.

Návštěvou lázeňského města však často neprosperoval pouze jeho klient, ale i lázně samotné, neboť na dobré doporučení jezdilo do českých lázní stále více a více ruských návštěvníků. Díky některým slavným osobnostem, dosáhla lázeňská města značné popularity. Některá jména se zasloužila o vznik samotného města, jiná díky finančním prostředkům značně ovlivnila chod lázeňství.

Tyto osobnosti si tak zasloužily v lázních upomínku v podobě bust, pamětních desek či pomníků. Stopy slavných návštěvníků, které byly zanechány v jednotlivých městech

západočeského lázeňského trojúhelníku, nejlépe zobrazuje naučná stezka, která byla vytvořena autorkou práce pro nejnavštěvovanější lázeňská města – Mariánské Lázně a Karlovy Vary.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce popisuje města západočeského lázeňského trojúhelníku, jejich vznik, vývoj a léčebné programy. Práce je zaměřena na ruskou klientelu, významné osobnosti literárního a historického Ruska, které česká lázeňská města navštívily. V práci je zmapováno jejich působení v lázních, které lze prostřednictvím naučné stezky vymyšlené autorkou práce přiblížit veřejnosti. Jak lázeňské prostředí ovlivnilo profesní i osobní život jednotlivých návštěvníků, je možné vyčíst z jejich osobních korespondencí, které byly následně autorkou práce přeloženy do českého jazyka.

SUMMARY

This bachelor thesis describes the cities of the West bohemian spa triangle, their origin, development and treatment programs. The work is focused on the Russian clientele, important personalities of literary and historical Russia, who visited the Czech spa towns. The work Maps their activities in the spa, which can be brought to the public through an educational trail invented by the author of the work. How the spa environment influenced the professional and personal life of individual visitors can be read from their personal correspondences, which were subsequently translated into Czech by the author of the work.

SEZNAM LITERATURY

BURACHOVIČ, Stanislav. Slavní návštěvníci Karlových Varů. Beroun: MH, 2003. 115 s. ISBN 80-86720-04-7.

BURACHOVIČ, Stanislav. Světové Lázně Karlovy Vary. Karlovy Vary: ALHA, 2000. 94 s. ISBN 80-86400-01-8.

Československá rusistika: časopis pro slovanské jazyky, literaturu a dějiny SSSR. Praha: ČSAV, 1969, 14. ISSN 0009-0638.

Františkovy Lázně: Historie a osobnosti [online]. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.frantiskovy-lazne.info/cs/poznejte-mesto/historie-a-slavni-hoste>.

Františkovy Lázně: Přírodní léčivé zdroje lázeňské léčby [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.frantiskovy-lazne.info/cs/prirodni-lecive-zdroje-a-indikace>.

ŠVANDRLÍK, Richard. HAMELIKA: Historie Mariánských Lázní a okolí [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.hamelika.cz/?cz_shrnuti-historie-marianskych-lazni,40.

HANYKOVÁ, Eva. Básníci a spisovatelé u pramenů. Karlovy Vary: Krajská knihovna Karlovy Vary ve spolupráci s Lázeňským edičním sdružením, 2004. 251 s. ISBN 80-903504-0-2.

KADLEC, Josef. Maxim Gorkij v Československu: Stránka ze životopisu. Praha: Svoboda, 1951.

Karlovarský lázeňský časopis: Přátelství I. P. Pavlova a MUDr. M. Mixy. Karlovy Vary: Muzeum Karlovy Vary, 1959. ISSN 1804-2589.

Karlovy Vary: Prameny [online]. Karlovy Vary [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://www.karlovyvary.cz/cs/prameny>

KOUTSKÝ, Vladimír. Karlovy Vary jejich vznik: jejich vznik, vývoj a význam. Karlovy Vary: Komise pro lázeňství a cestovní ruch při JNV, 1951. 66 s.

KŘÍŽEK, Vladimír. Mariánské Lázně: Přírodní zdroje a jejich léčebný význam. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1958. 330 s.

Lázeňství Františkovy Lázně: Do Frantovek za zdravím! [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.frantiskovy-lazne.info/cs/lazne-a-wellness/lazenstvi>.

LESKOV, Nikolaj Semjonovič. Alexandrit: Skutečná událost v mystickém zbarvení. Praha: ELK, 1947. 37 s.

LESKOV, Nikolaj Semjonovič. Zapečetěný anděl. Praha: SNKLHU, 1972. 623 s.

Lidové noviny: Gorkij v Československu. 31. Brno, 1923. ISSN 1802-6265.

MACEK, Stanislav. Františkovy Lázně: historie města. Františkovy Lázně: Městské muzeum, 1995. 87 s.

Mariánské Lázně. Prameny, dějiny, lidé. 1. vyd. Karlovy Vary: Krajské nakladatelství, 1958. 239 s.

Mariánské Lázně: Prameny. Mariansko-lazne.info [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://marianske-lazne.info/cz/prameny>.

MILOTA, Jiří a BARTOŠ, Jaromír. Průvodce po minerálních pramenech: III. Minerální prameny Mariánskolázeňska. Mariánské Lázně: Český svaz ochránců přírody, 2009. 64 s. ISBN 978-80-254-6930-9.

Národní listy: Český mistr Jan Kupecký a car Petr Veliký. 64. Praha, 1924. ISSN 1214-1240.

NEJDL, Karel. Vlastivědný sborník Karlovarska. Svazek III, Na západní výspě. Karlovy Vary: Obor kultury rady KNV. 1961. 178 s.

PROFOUS, Antonín. Místní jména v Čechách. Praha: Česká akademie věd a umění, 1951.

Rudé právo: Masaryk a Gorkij r. 1923. 4. Praha, 1923. № 4. ISSN 0032-6569.

ŠVANDRLÍK, Richard. Významní návštěvníci v Mariánských Lázních. 1. vyd. Mariánské Lázně: Kulturní a společenské středisko, 1990. 36 s.

CIZOJAZYČNÁ LITERATURA:

БУДАГОВА, Лилия (ред.). Н. В. Гоголь и славянские литературы. Москва: Индрик, 2012. 598 s. ISBN 978-5-91674-228-2.

БЫХОВСКАЯ, Елена. Петр Великий в Карловых Варах. Прага: Хутор, 1946. 35 s.

ВАШКОВА, Лорета, АЙЗПУРВИТ Катерина. Марианске Лазне через призму «русского взгляда» [online]. 1. 1. 2016 [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://ruski.radio.cz/marianske-lazne-cherез-prizmu-russkogo-vzglyada-8238353>.

ВОЗНЯКОВА, Фаина. Карловарские истории. Прага: IGS, 2008. 122 s.

ГОГОЛЬ, Николай Васильевич. Полное собрание сочинений. В 14 т. Москва: Изд-во Акад. наук СССР, 1952. Т. 12. Письма 1842-1845 [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://traumlibrary.ru/book/gogol-pss14-12/gogol-pss14-12.html>.

ЛЕСКОВ, Николай Семенович. Собрание сочинений в 11 т. Москва: Государственное издательство художественной литературы, 1958. Т. 10 [online]. [cit. 2023-01-17]. Dostupné z: http://az.lib.ru/l/leskow_n_s/text_1370.shtml.

Русский православный храм святых апостолов Петра и Павла в Карловых Варах. Москва: Отд. внешних церковных связей, 2007. 165 s. ISBN 5-8121-0046-2.

СОФЬИН, Дмитрий. Лето во Франценбаде: дневник Великого князя Сергея Александровича, 18 июля – 20 августа 1895 г. Пермь: Пермский гос. ин-т культуры, 2020. ISBN 978-5-91201-349-2.

ТУРГЕНЕВ, Иван Сергеевич. Полное собрание сочинений и писем. В 30 т. Москва: Наука, 2000. Т. 12, str. 155. ISBN 5-02-011800-1.

FLOROVSKIJ, Anton Vasil'jevič. Russkije v Marianskich Laznjach: kul'turno-istoričeskije stranki. Praga: Chutor, 1947. 94 s.

Фундаментальная электронная библиотека: Русская литература и фольклор [online]. [cit. 2023-01-11]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/gonchar/texts/pisma/gpl/gpl-116-.htm>.

ЧЕХОВ, Антон Павлович. Полное собрание сочинений и писем. В 30 т. Москва: Наука. Т. 28 [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://proza.ru/diary/vovachadov01/2006-09-05>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Mariánské Lázně	3
Obrázek 2 – pamětní deska I. A. Gončarova	14
Obrázek 3 – pamětní deska M. Gorkého	18
Obrázek 4 – naučná stezka Mariánské Lázně	19
Obrázek 5 – informační tabule 1 v ČJ	20
Obrázek 6 – informační tabule 1 v RJ	20
Obrázek 7 – informační tabule 2 v ČJ	21
Obrázek 8 – informační tabule 2 v RJ	21
Obrázek 9 – informační tabule 3 v ČJ	22
Obrázek 10 – informační tabule 3 v RJ	22
Obrázek 11 – informační tabule 4 v ČJ	23
Obrázek 12 – informační tabule 4 v RJ	23
Obrázek 13 – informační tabule 5 v ČJ	24
Obrázek 14 – informační tabule 5 v RJ	24
Obrázek 15 – informační tabule 6 v ČJ	25
Obrázek 16 – informační tabule 6 v RJ	25
Obrázek 17 – informační tabule 7 v ČJ	26
Obrázek 18 – informační tabule 7 v RJ	26
Obrázek 19 – Karlovy Vary	27
Obrázek 20 – deska T. G. Masaryka	32
Obrázek 21 – deska N. V. Gogola	32
Obrázek 22 – deska J. A. Gagarina	32
Obrázek 23 – deska Petra I.	32
Obrázek 24 – deska S. Freuda	32
Obrázek 25 – deska J. W. Goetha.....	32
Obrázek 26 – pamětní deska Petru I.	33
Obrázek 27 – stůl Petra I.	33
Obrázek 28 – střelba Petra I.	33
Obrázek 29 – pamětní deska Petru Velikému	34
Obrázek 30 – Petrova vyhlídka	34
Obrázek 31 – verše P. A. Vjazemského	34
Obrázek 32 – pamětní deska N. V. Gogola	36
Obrázek 33 – pamětní deska I. P. Pavlova	38
Obrázek 34 – naučná stezka Karlovy Vary.....	39
Obrázek 35 – informační tabule 1 v ČJ	40
Obrázek 36 – informační tabule 1 v RJ	40
Obrázek 37 – informační tabule 2 v ČJ	41
Obrázek 38 – informační tabule 2 v RJ	41
Obrázek 39 – informační tabule 3 v ČJ	42
Obrázek 40 – informační tabule 3 v RJ	42
Obrázek 41 – informační tabule 4 v ČJ	43
Obrázek 42 – informační tabule 4 v RJ	43
Obrázek 43 – informační tabule 5 v ČJ	44
Obrázek 44 – informační tabule 5 v RJ	44

Obrázek 45 – informační tabule 6 v ČJ	45
Obrázek 46 – informační tabule 6 v RJ	45
Obrázek 47 – informační tabule 7 v ČJ	46
Obrázek 48 – informační tabule 7 v RJ	46
Obrázek 49 – Františkovy Lázně.....	47
Obrázek 50 – exkurze, ověření naučné stezky	XVI
Obrázek 51 – exkurze, ověření naučné stezky	XVI
Obrázek 52 – exkurze, ověření naučné stezky	XVI
Obrázek 53 – exkurze, ověření naučné stezky	XVI
Obrázek 54 – exkurze, ověření naučné stezky	XVI
Obrázek 55 – exkurze, ověření naučné stezky	XVI

PŘÍLOHA 1: SEZNAM HOSTŮ MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ

Berzelius J. J. (1779-1848) – švédský chemik, v Čechách analyzoval minerální vody, později zkoumal meteority na českém území, město Mariánské Lázně navštívil v roce 1822.

Dobrovský J. (1753-1829) – český spisovatel Národního obrození, zakladatel slavistiky, Mariánské Lázně navštívil roku 1823, na hotelu Hvězda je mu věnována pamětní deska, v lázních se během pobytu setkal s J. W. Goethem.

Eduard VII. (1841-1910) – anglický král, za jehož vlády (1902-1910) byla Anglie nejmocnější průmyslovou velmocí svět, Mariánské Lázně navštívil několikrát, poprvé v roce 1897.

Gagarin J. A. (1934-1968) – první kosmonaut ve vesmíru, s rodinou se do Mariánských Lázní podíval v roce 1966.

Goethe J. W. (1749-1832) – německý spisovatel a politik, do Mariánských Lázní přijel jako jeden z prvních návštěvníků, v lázních byl hned několikrát, a to v letech 1820-1823.

Gogol N. V. (1809-1852) – ruský spisovatel původem z Ukrajiny, v Mariánských Lázních se léčil v roce 1839 se žaludečními a střevními problémy, setkává se zde přítelem Pogodinem.

Gončarov I. A. (1812-1891) – ruský spisovatel, který v Mariánských Lázních obnovil své tvůrčí schopnosti, navštívil je několikrát, poprvé v roce 1857.

Gorkij M. (1868-1936) – ruský spisovatel, který trpěl plicní chorobou a v lázních se léčil v letech 1923-1924.

Ibsen H. (1828-1906) – norský dramatik světově uznávaný, Mariánské Lázně navštívil krátce v roce 1900.

Jazykov N. M. (1809-1846) – ruský básník, přítel Puškina, v lázních pobýval postižený chorobou mozku roku 1838.

Kirejevskij P. V. (1808-1858) – ruský filolog, slavjanofil, přijel do lázní jako pomocník N. M. Jazykova.

Leskov N. S. (1831-1895) – ruský spisovatel se zájmem o Čechy a český národ, v Mariánských Lázních pobýval několikrát, poprvé v roce 1862.

Lvov A. F. (1798-1870) – hudební skladatel, tvůrce ruské hymny, v Mariánských Lázních byl v roce 1843.

Neruda J. (1834-1891) – český básník skupiny Májovců, spoluredaktor almanachu Máj, v Mariánských Lázních pobýval roku 1872.

Nobel A. (1833-1896) – vynálezce dynamitu, nositel Nobelovy ceny, v Mariánských Lázních bydlel v hotelu CASINO na přelomu 1893-94.

Pogodin M. P. (1800-1875) – ruský historik, archeolog a slavjanofil, poprvé navštívuje lázně roku 1839, do města za ním později přijíždí N. V. Gogol.

Strauss J. mladší (1825-1899) – vídeňský hudební skladatel, v Mariánských Lázních strávil čas se svou rodinou v roce 1890.

Tolstoj A. K. (1817-1875) – ruský spisovatel pozdního romantismu, Mariánské Lázně navštívil roku 1867.

Tolstoj A. N. (1882-1942) – ruský spisovatel, přední představitel socialistického realismu, Mariánské Lázně navštívil při jednodenním výletu v roce 1935

Turgeněv I. S. (1818-1883) – ruský spisovatel, autor povídek Lovcovy zápisky, románů Otcové a děti, Šlechtické hnízdo

Tutčev F. I. (1803-1873) – ruský básník, tvůrce filosofické a politické lyriky, v Mariánských Lázních pobýval v roce 1831 a 1834.

Vjazemskij P. A. (1792-1878) – ruský spisovatel, literární kritik, blízký přítel Puškina a Turgeněva, v Mariánských Lázních strávil několik dnů v roce 1853.

PŘÍLOHA 2: SEZNAM HOSTŮ KARLOVÝCH VARŮ

Bach J. S. (1685-1750) – německý hudební skladatel, největší jméno barokního hudebního stylu, v Karlových Varech se léčil v roce 1718 a 1720, jeho pobyt připomíná deska na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Baťuškov K. N. (1787-1855) – ruský básník, který se v Karlových Varech léčil roku 1821, jeho pobyt připomíná pamětní deska umístěna na domě v ulici Tržiště, naproti Tržní kolonádě.

Bavorská A. (1837-1898) – bavorská princezna, manželka Františka Josefa I., známá pod přezdívkou Sissi, Karlovy Vary navštívila v letech 1864 a 1904, město po ní pojmenovalo Alžbětiny lázně.

Beethoven L. (1770-1827) – německý hudební skladatel pozdního klasicismu, do lázní přijel ze zdravotních důvodů poprvé v roce 1812, v Karlových Varech je mu věnován pomník stojící na jižním okraji města, taktéž lze jeho jméno najít na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Beneš E. (1884-1948) – politik, československý prezident, město navštívil roku 1947.

Berzelius J. J. (1779-1848) – švédský chemik, tvůrce značení prvků, v Karlových Varech se léčil v roce 1822, odtud podnikl studijní výlet do Mariánských či Františkových Lázní.

Brahms J. (1833-1897) – německý hudební skladatel, dirigent, klavírista, trpěl nevléčitelnou rakovinou jater, s níž se léčil v Karlových Varech roku 1897, ve městě je mu věnována bronzová deska na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Dvořák A. (1841-1904) – český hudební skladatel, město navštívil celkem 6x v letech 1879-1895, vždy šlo o pracovní či obchodní návštěvy, jeho jméno nese bronzová deska na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Eduard VII. (1842-1910) – anglický král, Karlovy Vary navštívil v roce 1907

František Josef I. (1830-1916) – panovník Rakousko-Uherské monarchie, Karlovy Vary navštívil z pracovních důvodů v letech 1864 a 1904, jeho jméno nese bronzová deska na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Freud S. (1856-1939) – historik medicíny, zakladatel psychoanalýzy, v Karlových Varech se v průběhu let 1887-1915 léčil hned několikrát, jeho pobyt připomíná bronzová deska na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Gagarin J. (1934-1968) – první kosmonaut ve vesmíru, lázně navštívil se svojí rodinou roku 1966, jeho jméno nese Gagarinova ulice či chodník slávy před Grandhotelem Pupp.

Goethe J. W. (1749-1832) – německý spisovatel, jeden z nejvýznamnějších návštěvníků Karlových Varů, město navštívil v letech 1785-1823 celkem 13x, v lázních jeho pobytu připomíná pomník nacházející se na Goethově stezce, jeho jméno lze najít i na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Gogol N. V. (1809-1852) – ruský spisovatel, dramatik, v Karlových Varech se léčil roku 1845, jeho pobyt připomíná pamětní deska umístěna na dnešním hotelu Kolonáda v ulici I. P. Pavlova a bronzová deska na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Hasištejnský B. z Lobkovic (1461-1510) – český humanistický básník, napsal oslavnou ódu na Vřídlo „Thermas Caroli Quarti“ („Na lázně Karla IV.“), v lázních pobýval roku 1500.

Havel V. (1936-2011) – dramatik, politik, první prezident České republiky, město navštívil v roce 1990, jméno tohoto politika lze najít na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Chopin F. (1810-1849) – polský hudební skladatel období romantismu, lázně navštívil v roce 1835, ve městě je mu věnován bronzový reliéf na mramorové desce nacházející se při lesní promenádě nad Grandhotelem Pupp.

Marie Terezie (1717-1780) – královna z rodu Habsburků, jediná žena na českém trůně, město poprvé navštívila jako dítě v roce 1721, lázně navštívila několikrát, město v jeho rozvoji finančně podporovala.

Marx K. (1818-1883) – německý filosof, politický publicista, ekonom, v lázních se léčil v letech 1874, 1875, 1876 celkem 3x, ve městě je mu věnována pamětní deska, jeho jméno lze najít na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Masaryk T. G. (1850-1937) – filozof, pedagog, první československý prezident, v lázních si v letech 1923-1933 užíval odpočinku celkem 8x, jeho jméno nese bronzová deska na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Pavlov I. P. (1849-1936) - ruský fyziolog, nositel Nobelovy ceny, do Karlových Varů se přijel léčit v roce 1927, jeho pobyt připomíná pamětní deska na hotelu Pavlov.

Petr I. Veliký (1672-1725) – ruský car a reformátor, lázně navštívil v letech 1711 a 1712, ve městě je mu věnováno několik pamětních desek, jméno ruského cara taktéž lze najít na chodníku slávy před Grandhotelem Pupp.

Tolstoj A. K. (1817-1875) – ruský prozaik, básník, dramatik pozdního romantismu, Karlovy Vary navštívil několikrát, roku 1875 zde s Turgeněvem organizovali kulturní večer.

Tolstoj A. N. (1883-1945) – ruský spisovatel, sběratel lidových pohádek, Karlovy Vary navštívil v letech 1934-1936, jeho pobyt připomíná pamětní deska na dnešním hotelu Central.

Turgeněv I. S. (1818-1883) – ruský realistický básník, prozaik, dramatik, překladatel, v lázních se léčil v letech 1873-1875.

Tyl J. K. (1808-1856) – český spisovatel, dramatik, novinář, autor textu české hymny, Karlovy Vary navštívil v letech 1830-1837 hned několikrát.

Vjazemskij P. A. (1792-1878) – ruský spisovatel, literární kritik, v Karlových Varech se léčil roku 1853, věnoval zde krátké verše Petru I., které zachycuje pamětní deska na Jelením skoku.

PŘÍLOHA 3: SEZNAM HOSTŮ FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍ

Beethoven L. (1770-1827) – německý hudební skladatel pozdního klasicismu, do Františkových Lázní se přijel léčit roku 1812

Čechovová O. L. (1868-1959) – ruská herečka, manželka dramatika A. P. Čechova, ve Františkových Lázních se léčila v roce 1902

Fjodorovna A. (1864-1918) – manželka Sergeje Alexandroviče Romanova, poté řeholnice, pro svou mučednickou smrt byla nazvána svatou, spolu s manželem navštívila Františkovy Lázně v letech 1895 – 1900 celkem třikrát

František I. (1768-1835) – král uherský, chorvatský a český, poslední císař Svaté říše římské, Františkovy Lázně navštívil se svoji dcerou Marií Luisou v roce 1812

Goethe J. W. (1749-1832) – německý spisovatel, návštěvník všech měst západočeského lázeňského trojúhelníku, Františkovy Lázně navštívil několikrát v roce 1808, podílel se zde na zkoumání vulkanické činnosti nejmladší sopky střední Evropy na Komorní Hůrce

Kafka F. (1883-1924) – židovský spisovatel českého původu píšící německy, navštívil Františkovy Lázně, o jeho pobytu však nejsou přesnější informace

Lotrinská M. L. (1791-1847) – manželka Františka I. Rakouského, s nímž navštívila Františkovy Lázně roku 1812

Němcová B. (1820-1862) – česká spisovatelka národního obrození píšící zejména venkovskou prózu, Františkovy Lázně navštívila v letech 1846-1847, sbírala zde materiály pro svoji tvorbu

Neruda J. (1834-1891) – český básník, prozaik, novinář, literární kritik, vůdčí osobnost generace Májovců, Františkovy Lázně navštívil z důvodu sbírání materiálu pro svoji literární činnost

Nezval V. (1900-1958) – moravský básník, spisovatel, překladatel, zakladatel českého surrealismu, navštívil Františkovy Lázně, avšak o jeho pobytu nejsou bližší informace

Romanov S. A. (1857-1905) – syn Alexandra II., Františkovy Lázně navštívil spolu s manželkou v letech 1895-1900 celkem třikrát

Strauss J. mladší (1825-1899) – vídeňský hudební skladatel, Františkovy Lázně navštívil z pracovních důvodů celkem v letech 1884-1889 celkem pětkrát

Žáček J. (*1945) – český spisovatel, básník, překladatel, autor učebnic, navštívil Františkovy Lázně, nicméně o jeho pobytu není detailnějších informací

PŘÍLOHA 4: GONČARŮV DOPIS Z MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ

Мариенбад, 2/14 Августа 1857.

Я обещал в одном из писем объяснить Вам, что я делаю здесь. Представьте себе, если можете, что я приехал сюда 21 июня нашего стиля и мне было так скучно, что я через три дня хотел уехать, не знал что делать, а числа эдак 25 или 26-го нечаянно развернул Обломова, вспыхнул – и 31 июля у меня написано было моей рукой 47 листов! *Я закончил первую часть, написал всю вторую и въехал довольно далеко в третью часть.* Доктор мой Франкль видел, как сначала мне было скучно и потом, как я успокоился, он был рад, заставляя меня за работой. Но когда он заставлял меня и в 10-м, и в 1-м, и в 3-м часу у письменного стола, он начал жаловаться, унимать, и теперь бегаёт везде по русским больным и рассказывает, что я не вылечусь, потому что все сижу и занимаюсь. Кроме того Франкль дал мне свои книги о Мариенбаде и думает, что я делаю описание о Мариенбаде для России и пишу также о нем. Пусть его думает!

Не знаю, вылечился ли я, я только знаю, что мне еще недели три пристальной работы осталось до окончания Обломова. Неестественно покажется, как это в месяц кончил человек то, чего не мог кончить в года? На это отвечу, что если б не было годов, не писалось бы в месяц ничего. В том и дело, что роман выносился весь до мельчайших сцен и подробностей и оставалось только записывать его. Я писал как будто по диктовке. И право многое явилось бессознательно; подле меня кто-то невидимо сидел и говорил мне что писать. Например, в программе у меня женщина намечена была страстная, а карандаш сделал первую черту совсем другую и пошел дорисовывать остальное уже согласно этой черте и вышла иная фигура. При этой фигуре мне не приходил в голову решительно никто, да и ни в одном из действующих лиц тоже. Меня иногда пугает, что у меня нет ни одного типа, а все идеалы: годится ли это? Между тем для выражения моей идеи мне типов не нужно, они бы вели меня в сторону от цели. Или наконец надобен огромный, гоголевский талант, чтоб овладеть и тем, и другим. Меня перестала пугать мысль, что я слишком прост в речи, что не умею говорить по тургеневски, когда вся картина обломовской жизни начала заканчиваться: я видел, что дело не в стиле у меня, а в полноте и оконченности целого здания. Мне явился как будто целый большой город и житель поставлен так, что обзревает его весь и смотрит, где начало, середина, отвечают ли предметы целому, как расположены башни и сады, а не вникает, камень или кирпич служили материалом, гладки ли кровли, фигурны ли окна. Вся эта большая сказка должна, кажется, сделать впечатление, но какое и насколько, не умею еще решить. Герой может быть неполон: не достает той или другой стороны, не досказано, не выражено многое: но я и с этой стороны успокоился: а читатель на что? разве он не сумеет по данной автором идее дополнить остальное? Разве Печорины, Онегины, Бельтовы

досказаны до мелочей? Задача автора – господствующий элемент характера, а остальное дело читателя. Может быть из всех – великих и малых талантов – один Сервантес успел досказать во всей подробности своего героя, Достоевский тоже. Но я не лезу ни в Сервантесы, ни в Достоевские. Я однако же не хлопаю крыльями, как петух, не кричу о своей победе, потому что не знаю, куда я вскочил: может быть на навозную кучу. Поэтому скажите Юниньке, которой я писал о своей работе, чтоб она не трещала очень о ней. Чего доброго пожалуй придется спрятать ее со стыдом под спуд. Например, женщина, любовь героя, Ольга Сергеевна Ильинская – может быть такое уродливое порождение вялой и обессиленной фантазии, что ее надо бросить или изменить совсем: я не знаю сам, что это такое. Выходил из нее сначала будто образ простоты и естественности, а потом, кажется, он нарушился.

Как же это случилось, что я, человек мертвый, утомленный, равнодушный ко всему, даже к собственному успеху, вдруг принялся за труд, в котором было отчаялся? И как принялся, если б Вы видели! Я едва сдерживал волнение, мне ударяло в голову, меня заставляли в слезах, я шагал по комнате, как сумасшедший, и бегал по горам и лесам, не чувствуя под собой ног. Этого ничего не бывало и в молодости. Увы, все объясняется очень просто. Мариенбадская вода производит страшное волнение, так что полнокровным дают ее пить очень осторожно и немного. Иные пьют по шести кружек, а мне доктор велел пить по три. Недавно в книге Франкля я прочел, что здешняя вода, между прочими последствиями, производит «расположение к умственной и духовной деятельности». Вот и секрет. К этому прибавьте чудный воздух, движение по пяти часов в день, известную диету и отсутствие всякого признака вина и водки – и тогда станет понятно, как могла в месяц написаться вещь, не написавшаяся в восемь лет.

Меня тут радует не столько надежда на новый успех, сколько мысль, что я сбуду с души бремя и с плеч обязанность и долг, который считал за собой. Дай бог! Тогда года через два, если будет возможность можно приехать вторично сюда.

Гончаров⁹²

⁹² Фундаментальная электронная библиотека: Русская литература и фольклор [online]. 2002 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/gonchar/texts/pisma/gpl/gpl-116-.htm>

PŘÍLOHA 5: PŘEKLAD GONČAROVA DOPISU DO ČJ (PŘELOŽENO AUTORKOU PRÁCE)

Mariánské Lázně, 2/14. srpna 1857

V jednom z dopisů jsem Vám slíbil vysvětlení, co zde dělám. Dovedete si představit, že jsem sem přijel 21. června podle našeho kalendáře a bylo mi tak moc smutno, že jsem během tří dnů chtěl odjet, nevěděl jsem, co si počít, ale 25. nebo 26. jsem náhodou rozevřel Oblomova, vzplanul a 31. července jsem napsal 47 stránek! Dokončil jsem první část, napsal celou část druhou a jsem dosti daleko i v části třetí. Můj doktor Frankl viděl, jak mi ze začátku bylo smutno a poté, když jsem se uklidnil, byl rád, zastihující mne při práci. Ale když mě zastihl v 10, v 1 i ve 3 hodiny za psacím stolem, začal si na mě stěžovat, krotit mě, a nyní běhá po ruských pacientech a vypráví, že se nevyléčím, protože pořád sedím a pracuji. Frankl mi dal také svoji knihu o Mariánských Lázních, myslí si, že popisují Mariánské Lázně a píše také o něm. Jen ať si to myslí!

Nevím, zda se vyléčím, vím jen, že mi schází ještě tři týdny soustředěné práce k dokončení Oblomova. Může se jevit jako nadpřirozené, že za měsíc člověk dokončí to, co nemohl dokončit roky? Na to odpovím, že kdyby neuběhlo tolik let, tak bych za měsíc nic nenapsal. V tom také tkví, že román uzrál do nejdrobnějších scén a podrobností a zbývalo jej jen zapsat. Psal jsem, jako by mi ho někdo diktoval. Popravdě se mnohé jevilo nevědomky; podle mě někdo neviditelně seděl vedle a říkal mi, co psát. Například podle mého plánu byla nastiňována žena vášnivá, ale tužka udělala první obraz zcela odlišný, a tak jsem tento obraz dokončil a vyšla z něj úplně jiná postava. K této postavě mě však nenapadal naprosto nikdo, ani jedna z účinkujících postav. Občas mi nahání strach, že nemám žádný typ, ale mnoho ideálů: hodí se to? K vyjádření své myšlenky nepotřebuji žádnou typizovanou postavu, vedla by mě stranou od cíle. Nebo je zapotřebí obrovský, gogolovský talent, abych zvládl obojí. Přestala mě děsit myšlenka, že jsem příliš prostý při vyjadřování, že neumím psát stylem Turgeněva, když jsem začal dokončovat celý obraz života Oblomova: viděl jsem, že to celé netkví v mém stylu, ale v úplnosti a celosti díla. Připadalo mi, jako by celé velké město s jeho obyvatelem bylo zobrazeno tak, že si ho obyvatel všimá, dívá se, kde je začátek, střed, zda předměty odpovídají celku, jak jsou rozmístěny věže a zahrady, ale nevíme, zdali kámen nebo cihla sloužily jako materiály, zda jsou střechy rovné, zda jsou okna ornamentální. Celá tato krásná pohádka by měla, zdá se mi, udělat dojem, ale jaký a nakolik velký, to se mi ještě nedaří vyřešit. Hlavní hrdina může být neúplný: nedosahovat jedné ani druhé strany, mnohé zůstalo nedořečené, nevyjádřené: já jsem se uklidnil: co tomu ale řekne čtenář? Cožpak on nedokáže podle myšlenky autora doplnit to ostatní? Cožpak Pečorin, Oněgin, Běltov jsou dovyprávěni do úplných detailů? Úkolem autora je představit převládající povahový prvek, vše ostatní je na čtenáři. Možná ze všech velkých i malých talentů, jenom Cervantes dokázal svého hrdinu popsat do nejmenších detailů, Dostojevskij také. Ale já si nehraju ani na Cervantese, ani na Dostojevského. Já neplácám křídly jako kohout, nevolám po svém vítězství, protože nevím, kam jsem se dostal: možná na hromadu hnoje.

Proto vyříd'te Junince, které jsem psal o své práci, aby o ní moc nebrentila. Zřejmě by bylo dobré, držet to se studem celé ukryté. Například žena, láska hlavního hrdiny, Olga Sergejevna Iljinská, se může jevit jako zvrhlý výplod mé zvadlé a zesláblé fantazie, bylo by třeba ji vynechat, nebo úplně změnit: sám nevím, co s tím. Nejprve z ní vycházel jakýsi obraz skromnosti a přirozenosti, poté se zcela narušil.

Jak se to mohlo stát, že já, člověk mrtvý, znavený, lhostejný ke všemu, dokonce i k vlastnímu úspěchu, jsem se najednou pustil do práce, nad kterou jsem pozbyl naděje? A jak jsem se do toho pustil, kdybyste to viděli! Stěží jsem potlačoval vzrušení, bušilo mi v hlavě, přimělo mě to k slzám, kráčel jsem po místnosti jako smyslu zbavený, běhal po horách i lesích, až jsem necítil zemi pod nohama. Tohle se nedělo ani v mládí. Ach, vysvětlení je velmi jednoduché. Mariánskolázeňská voda vyvolává neuvěřitelné vzrušení, takže lidem s hyperemií (překrvením) se podává s opatrností a v malém množství. Jiní pijí šest hrnečků, mně doktor naordinoval hrnečky tři. Nedávno jsem se ve Franklově knize dočetl, že zdejší voda, kromě dalších účinků, vytváří „dispozice k duševní a duchovní činnosti“. To je celé tajemství. K tomu dodejte překrásný vzduch, denně pět hodin pohybu, určitou dietu a nepřítomnost kteréhokoli vína a vodky – nyní je jasné, jak mohla být dopsána věc, která byla rozepsána osm let. Netěší mě ani tak naděje z nového úspěchu, jako myšlenka, že shodím z duše břemeno a z ramen povinnost a dluh, které jsem s sebou táhnul. Dej pánbůh, abych sem, pokud bude možnost, za dva roky přijel znovu.

Gončarov

ПРÍЛОНА 6: GOGOLŮV DOPIS MATCE Z KARLOVÝCH VARŮ

Карлсбад, 28 июля 1845.

Пишу к вам всё еще больной из Карлсбада, куда отправлен теперь лечиться. Помогут воды или нет, это в воле божией. Мы можем только молиться, молитесь и вы. Слухи, которые до вас дошли, что я будто потому не еду в Россию, что совестно с пустыми руками показаться, не совсем справедливы. Если мне и совестно, то, верно, не кого другого, а самого себя. Покаместь главная вещь – здоровье. Недуги мои увеличиваются, и во время всякого приезда моего в Россию я себя чувствовал нехорошо. Здесь поправлялся и чувствовал охоту к труду и занятиям. Но даже теперь еще не совсем вышел из нерешительного состояния, а потому прежде всего помолимся богу. А о выздоровлении моем прошу вас, любезнейшая маминька, помолиться, равно как и о здоровье сестер моих и всех вас.

Затем прощайте.

Истинно почитающий и любящий вас сын

Н. Г.⁹³

⁹³ ГОГОЛЬ, Николай Васильевич. Полное собрание сочинений. В 14 т. Москва: Изд-во Акад. наук СССР, 1952. Т. 12. Письма 1842-1845 [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://traumlibrary.ru/book/gogol-pss14-12/gogol-pss14-12.html>.

PŘÍLOHA 7: PŘEKLAD GOGOLOVA DOPISU DO ČJ (PŘELOŽENO AUTORKOU PRÁCE)

Karlovy Vary, 28. července 1845

Píšu Vám ještě nemocný z Karlových Varů, kam jsem se nyní přesunul na léčení. Pomohou-li vody, nebo ne, to ví jen Bůh. Můžeme se akorát modlit, modlete se i vy. Zprávy, které se k vám donesly, že právě proto nejedu do Ruska, abych se hanebně s prázdnýma rukama tam neukázal, nejsou úplně pravdivé. Kdybych se i já sám za to styděl, to poté ano, ale to nesoudí nikdo jiný, pouze já sám. Zatím jedinou důležitou věcí je zdraví. Mé neduhy se zhoršují, po každé, co jsem přijel do Ruska, jsem se necítil dobře. Zde se uzdravuji a cítím chuť k práci i jiným činnostem. Můj zdravotní stav je však stále nejistý, proto je třeba se především modlit k Bohu. Prosím Vás, nejmilovanější maminko, modlete se za mé uzdravení, stejně tak i za zdraví mých sester a vás všech.

Sbohem.

S velkou úctou a láskou

N. G.

ПРÍЛОНА 8: TURGENĚVŮV DOPIS KNĚŽNĚ LVOVSKÉ Z KARLOVÝCH VARŮ

Карлсбад, 18 июня 1875.

Я снова в Карлсбаде, любезнейшая княжна, и только здесь узнал, что вы в России. Какая досада! На каждом шагу вас вспоминаем!

Я остаюсь здесь еще недели четыре до окончания курса. Пока еще здоровье мое недурно: авось подагра даст мне окончить мое лечение.

Ваш двоюродный брат, граф Алексей Константинович Толстой, всё еще здесь. Графиня уехала на днях, но Алексей Константинович остался и еще не скоро собирается нас покинуть. Он, бедный, кажется, очень серьезно болен.

Вижу я Алексея Константиновича, разумеется, почти ежедневно и даже вместе с ним пустился в благотворительность. Он славный человек.

Передайте мой поклон всем вашим, а вам дружески жму руку и остаюсь

преданный вам Ив. Тургенев.⁹⁴

⁹⁴ ТУРГЕНЕВ, Иван Сергеевич. Полное собрание сочинений и писем. В 30 т. Москва: Наука, 2000. Т. 12, стр. 155. ISBN 5-02-011800-1.

PŘÍLOHA 9: PŘEKLAD TURGENĚVOVA DOPISU DO ČJ (PŘELOŽENO AUTORKOU PRÁCE)

Karlovy Vary, 18. června 1875

Všemilostivější paní kněžno, jsem znovu v Karlových Varech, teprve zde jsem se dozvěděl, že jste v Rusku. Jak mrzuté! Každým krokem na Vás vzpomínám!

Zůstanu tady ještě asi čtyři neděle do ukončení léčby. Zatím moje zdraví není tak špatné: snad mě dna nechá dokončit moji léčbu.

Váš bratranec, hrabě Alexej Konstantinovič Tolstoj, je ještě zde. Hraběnka nedávno odjela, ale Alexej Konstantinovič zůstal a nechystá se nás ještě opustit. On je, chudák, velmi vážně nemocný.

Vídám Alexeje Konstantinoviče samozřejmě téměř denně a dokonce jsem se s ním účastnil dobročinné akce. Je to bezvadný člověk.

Všem se klaním a Vám přátelsky tisknu ruku a zůstávám.

Váš věrný Iv. Turgeněv

**PŘÍLOHA 10: LITERÁRNÍ EXKURZE V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH PROVEDENA
AUTORKOU PRÁCE**

Obrázek 52 – exkurze, ověření naučné stezky
(archiv autorky práce)

Obrázek 50 – exkurze, ověření naučné
stezky (archiv autorky práce)

Obrázek 51 – exkurze, ověření naučné stezky
(archiv autorky práce)

Obrázek 54 – exkurze, ověření naučné
stezky (archiv autorky práce)

Obrázek 55 – exkurze, ověření naučné stezky
(archiv autorky práce)

Obrázek 53 – exkurze, ověření
naučné stezky (archiv autorky práce)

ПРÍЛОHA 11: ODEZVY STUDENTŮ NA EXKURZI V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH

Václav Hanáček

Exkurze do Mariánských Lázní se mi líbila, protože jsem tam nikdy předtím nebyl a vždy jsem je chtěl navštívit. Výklad, který měla na starosti studentka z vyššího ročníku Šárka Hodková, byl zajímavý. Měla všechno připravené a mluvila srozumitelně, tak aby všechno pochopili i česky mluvící, jako jsem já. Dozvěděl jsem se některé nové informace o ruských spisovatelích, kteří město navštěvovali, ale také o historii města samotného. Celkově se mi exkurze líbila i přesto, že byla poměrně krátká, ale to, proč jsme tam jeli, jsme stihnutí, a to je hlavní.

Karolína Martínková

Exkurze v Mariánských lázních byla velmi dobře vedena a byla přínosná. O zmiňovaných osobnostech jsme se dozvěděli nové informace. Šárka byla veselá a svým mluveným projevem dokázala zaujmout. Líbilo se mi, že pokládala otázky, každý tak mohl do výkladu přispět. Zároveň povídání nebylo nikterak dlouhé a o to lépe se dle mého názoru nové informace zapamatují. Myslím si, že každý ze skupiny byl s exkurzí spokojen.

Daniel Rudas

Exkurze obecně byla zajímavá. Nejen proto, že jsem v Mariánských Lázních byl poprvé, ale i proto, že jsem se dozvěděl zajímavé informace a viděl zajímavá místa. Příběh Šárky se mi opravdu líbil. Měla tam zajímavé informace které i zajímavě uměla vyprávět, tudíž jsem neměl problém udržet pozornost. Za mě se mi nejvíce líbila zpívající fontána a kostel, ve kterém jsme byli na začátku.

Filip Martinkovič

Exkurze proběhla hned v úvodu semestru, tak jsme se hned zkrraje mohli seznámit s tak důležitým centrem ruské kultury, jako jsou Mariánské Lázně. Dozvěděli jsme se základní informace o spisovatelích, kteří zde pobývali a vliv města na jejich tvorbu (Горький, Гончаров) ve skvělém podání Šárky Hodkové. Atmosféra města je jedinečná, proto bylo dobré, že jsme se na místo vypravili osobně. Atmosféru prostředí pomohla dokreslit i jedinečná návštěva pravoslavného chrámu se zajímavým výkladem.

Marta Turchynska

Мне экскурсия очень понравилась. Я узнала много новой и интересной информации о самом городе и писателях, которые посетили Марианске-Лазне. Рассказ Шарки Годковой был четким, понятным и познавательным. Слушать интересный рассказ от студентки, одновременно прогуливаясь волшебными улочками города, что может быть лучше? У меня остались исключительно положительные эмоции и воспоминания с того дня! Спасибо за организацию экскурсии.

Semen Chistiakov

Шарка – увлекательный рассказчик. Она проделала хорошую работу, подготовив для нас такую экскурсию. Мне понравилась подача и материал, которым она с нами поделилась. Понравился и выбор интересного маршрута, я узнал много нового о русском следе в Чехии. Приятно посещать исторические места, в которых проводили время великие люди, и узнавать что-то как о русской культуре, так и о чешской. Хотелось бы принять участие в подобных экскурсиях в будущем.

Milan Hrycan

Экскурсия в Марианске-Лазне была очень интересной. Этот город я посетил уже несколько раз, и каждый раз я нахожу в нём что-то новое. Рассказ студентки Шарки мне понравился, она хорошо подготовилась и рассказала много интересного. Эта информация нам пригодится в будущем при изучении литературы. Надеюсь, что следующие экскурсии будут такие же интересные и познавательные.

Yelizaveta Jakiyeva

Ранее мне не удавалось побывать в городе Марианске-Лазне, поэтому я рада, что вместе с нами был экскурсовод. Рассказ Шарки был очень содержательным и познавательным. Было интересно узнать не только историю одного из популярных городов-курортов в Чехии, а также и то, что город был излюбленным местом отдыха русских писателей. Рада, что нам удалось взглянуть своими глазами на места, где они отдыхали и творили. Экскурсия мне очень понравилась.

Karyna Shcherbakova

Мне очень понравился рассказ Шарки Годковой. Материалы, которые она подобрала про русских писателей, были очень интересными и познавательными. Шарка не только подобрала информацию про писателей, но еще и нашла места, где были эти писатели в г. Марианске-Лазне. Всю информацию она знала наизусть, а также с легкостью отвечала на поставленные вопросы других студентов, что показывает высокую степень знания материала и подготовки.